

DARTINA

Serie nouă, anul 3, nr. 22, ianuarie 2016

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța

„Teodor T. Burada”
al Consiliului Județean Constanța

Cuprins

03	11	24
Editorial - 2016 - sub semnul culturii	O dinastie de brutari și matematicieni - Rizescu	Povestea de viață a Mariei Guțunoris, prima moldoveancă din Vama Veche: „Am suferit enorm, dar, în Dobrogea, mi-am cunoscut dragostea!”
05	15	26
Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța - Domnul Alexandru Ioan Cuza și Dobrogea	Povestea vorbelor - A-și lua tălpășița	Fapte de suflet - Micii artiști ai Trupeii Arca la Runcu
09	17	27
Alexandru Ioan Cuza la loc de cinste în Muzeul Militar din Bogota – Columbia	Pericle Papahagi – academicianul care a trăit în Dobrogea(II)	Frânturi de viață - Cărvăneni care nu mai sunt, dar au rămas Amintiri
10	21	28
Însemnări - Mihai, cel de-a pururi prins în inima noastră	Un remarcabil obiectiv istoric din Mangalia: Zidurile de apărare a Cetății Callatis	„Mici dezvoltări” din istoria artei fotografice
	32	
	Constănțeanul Suren Cedighian (1902 – 1995), reprezentant de marcă al științei românești.	

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU
REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN, **REDACTORI:** ADINA BOCAI, IULIA PANĂ, ANA-LAURA PARFINOV,
DR. LAURA CALOEAN

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. CRISTINA LAZĂR, dr. IOAN ADAM

Contabil șef: Alina ONEL

Tehnoredactor: Gabriel VOICU

Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada”

Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușeanu nr.163 fotoartaga@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

2016 - sub semnul culturii

■ Aurelia LĂPUȘAN

La fiecare început de an obișnuim să ne facem urări și mai ales să ne fixăm câteva dorințe pe care să le îndeplinim în timpul care începe să se măsoare începând cu ianuarie. Anul acesta, la fel ca și în alte dăți, ne dorim mult să punem grijile decidenților naționali sub semnul culturii. Ce poate fi mai frumos ca în campania electorală, bunăoară, fiecare candidat să arate potențialilor săi electori cât de mari îi sunt aspirațiile culturale pentru orașul său bătând la uși ministeriale, făcând lobby, insistând până la finalizarea obiectivelor propuse! Adunând fonduri europene pentru refacerea unor obiective istorice relansându-le apoi în noi trasee turistice!

Dar ce ar fi imperativ necesar pentru Constanța astfel ca viitorii aleși ai noștri să poată deveni promotorii culturali ai comunității locale în 2016? Iată, luna ianuarie este marcată de o aniversare dragă nouă, Ziua nașterii Poetului Nepereche, Mihai Eminescu, devenită firesc Ziua culturii naționale. Anul acesta manifestările au fost mai multe, mai aproape de spiritul evenimentului evocat, copiii în special au învățat să simtă și să respecte marea Poezie Română.

A fost meritul acelor profesori care au înțeles că menirea lor nu este doar de a veghea creșterea unei noi generații de copii dotați intelectual, cu tabletă și laptop, ci și cu sentimente naționale, coagulate în jurul marilor valori de patrimoniu. Eminescu a fost, anul acesta, am îndrăzni să spunem, motivul unei meditații mai profunde asupra lumii românești.

În fond, ce ne-a lăsat marele poet? Îndemnul testamentar să fim români, cu fața spre universalitate, să iubim acest popor în mijlocul căruia stăm, să-l lăsăm să ne fie spirit de veghe al unei societăți agonice.

Și când evidențiem contribuția merituosă a profesorilor, în special din preuniversitar, avem în vedere și modelele pe care le-am păstrat din istorie, din cea de proximitate, care trebuie relansate într-o manieră modernă, atractivă.

Cum ar fi, de exemplu, institutorul Costache Petrescu, care inaugura, la 6 februarie 1879, prima școală românească în Constanța „într-o atmosferă de adevărată sărbătoare”. Clădirea aparținea orașului, cu o sală mare „pentru 100-150 elevi” și trei camere mici, școala fiind cunoscută sub numele de Școala primară de băieți nr. 1.

Prima lecție din abecedarul pentru învățarea limbii române a fost predată chiar de institutorul Costache Petrescu. Școala a avut pentru început ca mobilier „3 catedre din brad, 3 table negre, 9 table mici, 19 bănci de brad cu șase locuri fiecare și un orologiu”.

În anul următor el a înființat din propria inițiativă o școală de adulți în localul comunei de pe strada Traian. Acolo dascălul Costache, în anii 1880 și 1881, ținea cursuri de noapte cu tineri și bărbați de toate neamurile, după ce peste zi mai dădea și lecții de limba română la școala comunității bulgare.

I-o fi fost greu bărbatului din stirpea marilor români dobrogeni Petrescu, dar știa că are o misiune de îndeplinit, că i-a fost dat doar lui să fie deschizător de drum pentru devenirea micuților școlari ai Constanței revenită la țară.

Și l-aș pune și pe el în calendarul aniversar, alături de un Mihail Kogălniceanu, bunăoară, fie și doar pentru aceste cuvinte dedicate școlii:

”Învățământul este liber. Este liber deosebitelor comunități și particularilor de a deschide școli sub controlul Ministerului Instrucțiunii Publice, cu condiția ca în fiecare din acestea pe lângă limba aleasă de fondatori sau directori învățarea limbii române să fie obligatorie.”

Venim mai aproape de zilele noastre evocând personalitatea lui Mircea Eliade, scriitor, filosof și istoric al religiilor. Este unul dintre cei câțiva „giganți” pe care îi are cultura românească. Autor a peste 1.500 de cărți, eseuri și articole de specialitate, românul Mircea Eliade s-a bucurat de o atenție imensă în lumea cercetătorilor, fiindu-i dedicate peste 500 de lucrări omagiale privind activitatea și personalitatea sa creatoare. Este un brand de țară pe care îl putem valorifica oricând cu prețiozitate și convingere. Aparține spațiului universal în întregul spirit românesc.

În vara lui 1936, Mircea Eliade dezvoltă într-o conferință la Constanța ideea constituirii unei Universități de vară dobrogene. În argumentația sa, el pornea de la ideea înființării unei catedre de orientalistă și a aprofundării studiilor acestei discipline, până atunci însă „n-ar fi posibilă o colaborare mai limitată, care să lucreze direct pe teren, aici în inima Dobrogei și care să aducă la lumină măcar fragmente din trecutul atât de glorios al acestei provincii?”, se întreba el. „Dobrogea trebuie să ia cunoștință de sine și să contribuie la cultura românească prin ce are ea specific. Viața locală trebuie adusă la lumină. Și ce ar putea fi mai fertil și mai ușor de realizat decât o universitate de vară la Constanța?”. Sedus de idee, Mircea Eliade avansa și proiectul de activitate al acesteia: prelegeri privind contribuția Dobrogei în cultură, istoricul coloniilor greco-romane, relațiile cu Balcanii și cu sudul Rusiei, istoricul naționalităților conlocuitoare, folclorul dobrogean, muzica orientală. Totodată, la Constanța se putea constitui un centru de bizantinologie, arheologie și orientalistă, să fie organizate un muzeu și o expoziție de pictură, să se țină un curs special de istoria artei (în care ar fi fost reliefată și contribuția școlii de pictură de la Balci); toate contribuțiile științifice și cronică activității Universității ar fi putut fi tipărite într-un buletin sau chiar o monografie. Dar, se întreba viitorul istoric al religiilor, „se vor găsi o mână de oameni energici și tineri” care să preia practic inițiativa lansată?

Am făcut acest arc survolând peste timp ca suport al unei credințe manifeste: În toate etapele istorice, toate generațiile de tineri ai acestui loc au avut șansa să se înflăcăreze la lumina românismului prin forța exemplului, prin convingerea unor eșaloane de dascăli misionari care au știut că școala este, înainte de orice, un liman al spiritualității naționale, al apartenenței la opera de patrimoniu a nației. Pe care trebuie să o protejăm și să o păstrăm pentru alte generații de tineri.

Tocmai în acest sens, în acest an electoral, oricine vrea să ocupe un loc în administrație trebuie să știe să-și dovedească întâi de toate sentimentele, cultura și dragostea pentru valoarea autentică, pentru Constanța.

Să ne cunoaștem valorile!

Domnul Alexandru Ioan Cuza și Dobrogea

■ Lavinia DUMITRAȘCU

Deși, legal, Dobrogea nu făcea parte din Principatele Unite – respectiv România, în ciuda marilor și grelelor probleme cu care se confrunța, Alexandru Ioan Cuza se apleacă și asupra teritoriului dintre Dunăre și Mare, care intră în sfera sa de ocrotire. Domnul însuși traversează, de două ori, Dobrogea pentru a ajunge la Constantinopol, unde, pe căi diplomatice și mai puțin diplomatice, încerca să obțină recunoașterea unirii Principatelor. Să nu uităm că, în 1861, Cuza înființează, la Sulina și Tulcea, câte un post de agent pentru înlesnirea circulației românilor și înflorirea comerțului. Anul 1860

are o importanță deosebită pentru dezvoltarea Dobrogei. Acum este pusă în funcțiune calea ferată Cernavoda - Constanța, ale căror lucrări începuseră în 1857. Aceasta este folosită nu doar la transportul călătorilor, ci și al produselor. Dionisie Pop Marțian, șef al Serviciului Statistic Central din Țara Românească, participă la darea în folosință a căii ferate și a portului Constanța. Din 1861, domnul Cuza intervenise în favoarea derulării traficului cu produse petroliere.¹

Interesul românilor din Transilvania, Valahia și Moldova față de Dobrogea exista dinaintea urcării lui Alexandru Ioan Cuza pe tronul celor două țări române devenite una. Mai aproape de evenimentele la care ne oprim, Dobrogea intra în programele unioniștilor craioveni încă din 1857.² În 1848, un învățător, mocan dobrogean, pe numele lui Nicolae Gâțlan, a făcut parte din delegațiile trimise la Marea Adunare de la Blaj, în Ungaria și la habsburgi, pentru a pleda în favoarea revoluției române.³ La 1850, „colegul” de revoluție pașoptistă a lui Cuza, Ion Ionescu de la Brad, este trimis de Imperiul Otoman inspector agricol în Dobrogea. Mărturiile lăsate de el privesc starea de lucruri și la oamenii acestei regiuni sunt deosebit de importante.⁴ De altfel, acesta considera posibilă

reizbucnirea revoluției din această „Dobroge în miniatură”. Imaginea domnului unificator va rămâne însă și în conștiința dobrogenilor.

Din păcate, marile tratate ale istoriei românilor - și cele dinainte de 1989, și cele de după -, se opresc, cu destul de mare zgârcenie, asupra Dobrogei acestei perioade.⁵

CĂLĂTORIILE DOMNULUI CUZA PRIN DOBROGEA

Alexandru Ioan Cuza a cunoscut, personal, Dobrogea, în drumurile spre Constantinopol, pentru recunoașterea sa ca domn al Principatelor Unite.

Prima dintre călătorii o face în 1860. Urmând ruta Galați -Sulina-Varna, domnul traversează Dobrogea. Descrierea călătoriei este făcută de unul dintre însoțitorii săi, Dimitrie Bolintineanu, ministru al Instrucțiunii Publice. Din delegația domnească mai făceau parte: N. Rosetti-Bălășescu - ministru de Externe -, Belliot de Beyne - secretarul personal al domnului -, A. Cantacuzino și E. Sillion - membri la Înalta Curte de Casație -, G. Lambrino – prefect -, I. Strat - membru al Consiliului Superior al Instrucțiunii Publice -, Carol Davila - inspector general al Serviciului Sanitar Civil și Militar -, locotenentul colonel Pisoski, ofițeri de ordonanță și de cavalerie, Alphons - bancher din București - și Carol Popp de Szatmary - fotograf al Curții. De la Galați, spre Sulina, drumul se face cu vasul francez „Taurus”. La Sulina, îi aștepta corveta „Beyrut”- vas aflat în serviciul Marinei turcești

¹Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *Drumuri în istorie*, Ed. Mondograf, Constanța, 1998, p. 12- 14

²Vezi Luchian Deaconu, *Dobrogea în programele unioniștilor craioveni la 1857*, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, VI, nr. 1, Constanța, 2000, p. 231-234

³Gh. Dumitrașcu, *Noi contribuții la problema intelectualității românești*, în „Pontica”, nr. 19, 1984, p. 357

⁴Ion Ionescu de la Brad, *Excursiune agricolă în Dobrogea*, în „Analele Dobrogei”, III, nr. 1, 1922, p. 97-183

⁵Este și cazul volumului VII, tom I al *Istoriei Românilor*, apărută sub egida Academiei Române, în 2003. Despre Dobrogea: p. 221- 227, 794-797

Anul 1859

SECRETARIATUL STATULUI

TÈREI ROMÂNESCI

la Constanța - trimisă special de Poartă spre a-l aduce pe domnul român la Constantinopol. Cuza a fost întâmpinat de Salih Pașa și Nusred Pașa, doi funcționari, pe care domnul i-a salutat amabil, dar cu „demnitatea cuvenită suveranilor români independenți”. Toate autoritățile civile și militare erau ordonate pentru a da onorul Domnitorului Cuza, care a fost salutat, sub drapelul românesc, de o salvă de 21 tunuri. Comandantul corvetei era un marinar vestit, originar din Abisinia. Acest vas nu avea decât 10 locuri disponibile, și de aceea, mulți din delegație au fost nevoiți să meargă până la Constantinopol cu vasul francez, în schimbul sumei de 1.300 galbeni. Pe coverta „Beyrut” au mai urcat consulul englez, Șt. Golescu, președintele Comisiei Centrale, M. Ghica, Plaino, Gr. Balș, doctorii Cluc și Stege, generalii Herescu și N. Golescu și adjutantul maior Pisoski. Pe vas mai călătoreau mulți moldoveni și un consul englez din Iași. Cele 2 nave au făcut escală la Varna, timp de 3 ore. În drumul care a urmat, marea a fost agitată, astfel încât „soții noștri de călătorie începură să cază unul câte unul”. Drumul de întoarcere s-a făcut cu „batelul <<Balcan>> al Companiei franceze”. Furtunile obișnuite pe Marea Neagră i-au pus la încercare pe călători: „Din treizeci și trei de soți abia cinci rămăseseră în picioare: Domnitorul, D. Negri,

D. Marin Naționalu, D.M. Solomon și eu”. Dimitrie Bolintineanu povestește, cu detalii, chinurile prin care au trecut. Ajunși la Galați, Domnul și delegația sa au fost primiți cu mare pompă și mult popor. Domnul ar fi exclamat: „Știu cum se fac acestea. Nu-mi plac comediile”.⁶ La Medgidia, circazienii din armata otomană i-au prezentat onorul,

iar la Cernavoda, domnul și suita lui au trecut printre două șiruri de circazieni călări, care îl primiră cu urale. Aici veniseră să-l întâmpine miniștri români, cu care a trecut în Țară.⁷

Cel de-al doilea voiaj al lui Cuza prin Dobrogea, pe ruta Cernavoda - Constanța, se desfășoară în iunie 1864. „Curier d’Orient” din 18 iunie 1864 înfățișează, detaliat, acest drum.⁸ Suita Domnului era mult mai numeroasă decât cea din 1860, cinci civili și cinci militari, între aceștia: Costache Negri - șeful agenției diplomatice de la Constantinopol, N. Rosseti-Bălășescu, ministru de Externe, Belliot de Beyne, secretarul personal al domnului.⁹ Domnul și suita sa s-au îmbarcat la Giurgiu, pe vaporul austriac „Arhiducesa Sofia” al Companiei austriece a Dunării. Pe vas, primește omagiile

generalului de brigadă Sahib Pașa, atașat la persoana Domnului, care-l informează că, la Constanța, îl așteaptă corveta „Beyrut”, pusă la dispoziție de sultan pentru drumul spre Istanbul. La Cernavoda, domnul este întâmpinat de dobrogeni, iar musulmanii i-au dăruit un batal învelit în tricolor. De la Cernavoda spre Constanța, la ora 10, pleacă cu un tren expres, condus personal de directorul căii ferate, Trevor Barkley. Domnul își pusese uniforma de mică ținută. Se face o haltă de un sfert de oră la Medgidia. Trenul ajunge la Constanța la orele 11,30. Drept mulțumire, Domnul îi dăruiește lui Barkley un ceas ornat cu inițialele sale în diamante. „Courier d’Orient” comentează: „La Constanța, toate autoritățile civile și militare erau adunate pe jeteră pentru a face onorurile Alteței Sale. Prințul urcă la bord, în marea ambarcațiune Beyrut, în fața căruia flutură tricolorul românesc; echipajul era urcat pe vergi și în momentul când Alteța Sa puse piciorul pe puntea Beyrut-ului, o salvă de 21 bubuituri de tun salută pe ilustrul oaspete al sultanului”. La întoarcere, delegația românească urmează același itinerar. De la Cernavoda la Giurgiu cu vasul de război otoman Kilidji-Ali, „magnific pavoazat”.¹⁰

Cu prilejul acestei călătorii, Cuza trebuie să fi reflectat asupra necesității înființării unui port la Marea Neagră, proiect despre care a vorbit, în același an, în fața Corpurilor Legiuitoare¹¹

ECOURI TÂRZII DESPRE ALEXANDRU IOAN CUZA

1. Dobrogea și Vodă Cuza

În folclorul dobrogean au circulat - și circulă încă - o serie de povestiri și legende privitoare la Alexandru

⁶Dim Bolintineanu, *Viața lui Cuza-Vodă*, Iași, 1912, p. 175-180; 206-209; M. Savel, *Domnia marelui domnitor român Alexandru Ioan Cuza și epoca glorioasă a românilor*, Bacău, 1914, p. 36- 37; Constantin C. Giurescu, *Alexandru Ioan Cuza*, Ed. Militară, Buc., 1973, p. 36; V. Curticăreanu, *Epoca lui Cuza Vodă*, Ed. Enciclopedică română, Buc., 1983, p.84- 85; Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza*, Ed. Sport-turism, Buc., 1985, p.123- 126; M. Savel, *Domnia lui Cuza-Vodă de un martor ocular*, Ed. Stindardul, 1981

⁷M. Savel, *Domnia marelui domnitor român Alexandru Ioan Cuza și epoca glorioasă a românilor*, Bacău, 1914, p. 41; Idem, *Domnia lui Cuza-Vodă de un martor ocular*, Ed. Stindardul, 1981

⁸Adrian Rădulescu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare*

⁹V. Curticăreanu, *Epoca lui Cuza Vodă*, Ed. Enciclopedică română, Buc., 1983, p. 148- 149; Dan Bogdan, Viorel Știrbu, *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza*, Ed. Sport-turism, Buc., 1985, p.140

¹⁰Ion Bitoleanu, *Dobrogea în conștiința dreptului istoric*, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, I, nr. 1, 1995, p. 91Constantin Cioroiu, *Călători la Pontul Euxin*, Ed. sport-turism, Buc., 1984, p. 52- 53

¹¹Adrian Rădulescu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare*; Valentin Ciorbea, Carmen Atanasu, *Flota maritimă comercială română. Un secol de istorie modernă 1895-1995*, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 1995, p. 35

Ioan Cuza¹². Majoritatea dintre ele scot în evidență un personaj caracterizat prin simțul dreptății, al demnității, al apropierii de oamenii de rând, un domn viteaz, bun și ager la minte. În acest sens, *Cuza la sultan, Ocaua lui Cuza*. Nu lipsesc nici amintirile unor dobrogeni despre domnul unificator. Astfel, amintirile intitulate *Copiii de școală și Cuza povestesc* despre o vizită a domnului Cuza la o școală din Târgu Neamț; despre ordinea pe care o introduce acesta în țară (*Pe vremea lui Cuza*); despre obiceiul domnului de a umbla îmbrăcat în straiile omului de rând prin târguri, pentru a împărți dreptatea (*Medgidia*). Interesante sunt, în mod deosebit, portretele pe care posesorii acestor amintiri le-au făcut domnului Cuza. Unul dintre acestea face referire la una dintre cele două treceri prin Dobrogea ale domnului român: „*Ieu l-am văzut pe Rîșic-Pașa la Sulina. Vinise cu Cuza Vodă. L-am văzut pe Cuza, să nu spui minciună, iac-așa la doi pași. Cuza era om nalt, bălan, coroetic la nas. Îl văd și prin portrete, da nu seamănă, îl arată prea închis; șă nu, el iera bălan. Parcă-l văz cum mulțumia la toț cari-l salutau. A miers la comisie. Acolo-i făcuse un palat și masă. Și-a chemat oamini mulți la masă. Scaunu lui iera mai sus, iar a noastre, to mai jos, to mai jos până la capăt... A pus la hiecari om mâncări și ocaua cu vin a lu Cuza. Parcă-l aud cum ne zicea: <<beț păntru sănătatea lu Cuza>>. Și ce mâncări mânca iel aceia ne da și nouă, atât dor că iel șiidea-n palat, da noi în ceadir. Și scaunu lu Rîșic-Pașa iera mai jos ca a lu Cuza. Să hi văzut, lucea hainili pașalei de-ț lua ochii, iera numa-n aur, da ale lu Cuza nu atâta. La hiie ce vorbă să-njunghea a râde. Și toată lumea-l lăuda că-i bun stăpân. I stat trii zile-n Sulina ș-apoi a plecat. Di-atunci nu l-am mai văzut nici pă Rîșic-Pașa, nici pă Cuza-Vodă”*. (Am trăit și am văzut multe, p. 181- 182)

Povestind despre *Când s-a făcut calea ferată*, un contemporan al evenimentului deapănă amintiri despre trecerea lui Cuza prin Dobrogea, la 1861: „*În 1861, mi se pare, când a venit domnul Cuza și a trecut Dunărea cu o corabie românească să se ducă pe aici la Țarigrad, abia s-a găsit un vagon de persoane pentru domn și suita lui. Parcă acum îl văd pe Cuza: înalt, voinic, spătos, cu barbișon, ca pe vremea aceea și cu chipiu de ofițer în cap. Când a plecat corabia de pe malul românesc, grănițerii români strigau toți într-un glas: <<Ura! Trăiască domnul Cuza”>>. Când a sosit pe malul drept la Cernavodă, grănițerii turci l-au întâmpinat cu aceleași urale în turcește”*. (*Când s-a făcut calea ferată*, p. 186)

2. Aportul dobrogenilor la ridicarea statuii lui Alexandru Ioan Cuza în Piața Unirii din Iași (1912)¹³

Inițiativa de a ridica o statuie în cinstea domnului

¹²Al. Florea, *Antologie de folclor dobrogean*, Casa Corpului Didactic, Constanța, 1980, p. 178- 186

¹³Informațiile i-au fost dăruite, prin 1999-2000, tatălui meu de un bătrân bucureștean, domnul Pușcașu, cu care se întâlnea tot timpul la Biblioteca Academiei, acesta studiind domnia lui Alexandru Ioan Cuza. În arhiva personală, păstrăm fișele, însemnările olografe și articolele din ziarele timpului de la domnul Pușcașu.

octombrie 20 1865
111
"a' aproba' Alexandru Ioan
BY

Prea Înălțate Dōmne!

Șn urma referatului meu sub Nr. 2505 de la 2 Septembrie trecut, relativ la patenta de care sunt isbit, după legea în vigoare, toți stăpâni de vase plubiere pe mări sau râuri, și prin care referat am arătat incompatibilitatea acestui imposit cu art. 15 alții tratatului de Paris, ce liberiză navigațiunea de ori ce imposit și este asseminea aplicabile României, Consiliul Ministrilor Măriei Voștre, închinnd la 9 alte celelalte luni, un ziaru sub Nr. 1, am omnia a suppinu cu respect, la Smălța approbare a Măriei Voștre, Ziarul Ziaru, a cămua conclusionu tendu a comisia, printri' uă modificatiune a sue mentionatei legi, clauzolei tratatului în cestiune cu interesoul fiscalu țării. -

Sunt cu cellu mai profundu respect,

Prea Înălțate Dōmne,
alții Măriei Voștre
prea plecat și prea
suppusu servitor.

Ministru Secretar de Stat la
Departamentul Treburilor Straine
și de Stat.

5. 2. 305.
2. Octombrie 1865.

Alexandru Ioan Cuza îi aparține lui Grigore Ghica Deleni, urmaș al unei mari familii boierești. Din comitetul de inițiativă pentru construirea monumentului făceau parte: A.D. Xenopol, A.D. Holban, Petru Poni, Dimitrie Greceanu. Momentul nu era unul prea prielnic, datorită faptului că guvernul liberal aflat la putere nu agreea această idee. Deoarece subscripțiile mergeau greu, Ghica-Deleni apelează la rege, care-l sfătuiește să nu mai ceară bani de la stat pentru statuie și să facă o donație privată. Guvernul conservator care a urmat a adoptat aceeași atitudine față de ridicarea statuii. Mai mult, a dispus suspendarea subscripțiilor. După 6 ani abia se adunaseră 70.000 de lei. Sculptorul Rafael Romanelli - căruia i se adresase comitetul pentru executarea statuii - a acceptat să o execute pentru un preț care depășea cu puțin suma adunată. Romanelli s-a documentat, a citit cărți ale unor istorici români și străini pentru a reda cât mai bine personalitatea domnitorului.¹⁴

Un sprijin deosebit în toate demersurile pentru ridicarea statuii l-a adus soția lui A.D. Xenopol, care a reușit să-l înduplece pe Carol I. Mai mult chiar, aceasta l-a convins pe rege să subscrie pentru construirea monumentului cu suma de 20.000 de lei.¹⁵ Pentru

¹⁴ Constantin I. Stan, *Inaugurarea statuii lui Alexandru Ioan Cuza la Iași (27 mai/9 iunie 1912)*, în „Omagiul istoricului Florin Constantiniu”, Ed. Pallas, Focșani, 2003, p. 172- 191

¹⁵Silvia Craus, *Memoria de bronz*, în „Ieșeanul”, 14 feb. 2006

Cu un astfel de vapor a călătorit domnitorul Cuza

ridicarea statuii, mai cotizaseră: Elena Cuza (6.500 lei), colonelul Haralamb, căpitanul Pilat, Maria Moruzi (verișoara Domnului Unirii - 1000 lei), preotul Mihail Sturdza (500 lei), soția lui Vasile Alecsandri (3.200 lei), Maria Bogdan (născută Alecsandri - 1.500 lei) etc. Regele Carol I îi ceruse lui Grigore Ghica-Deleanu să nu apeleze pentru subscripții la instituții sau întreprinderi economice - bănci, fabrici etc.¹⁶

Cum, deși indirect, Dobrogea a intrat în atenția domnului unificator, iar locuitorii acestei provincii priveau în el și un exemplu al dreptății, cinstei, vitejiei, demnității, este explicabil gestul acestora, peste timp, de a contribui financiar la construirea statuii sale la Iași.

¹⁶ Informațiile i-au fost dăruite tatălui meu de domnul Pușcașu, de la care păstrez fișele, însemnările olografe și articolele din ziarele timpului pe care nu le-am întâlnit în *Bibliografia Istorică a României*.

¹⁷ „Opinia”, Iași, VII, nr. 1152, 4 nov. 1910, f. 3

¹⁸ *Loc. cit.*, 18 dec. 1910, f. 2 Acesta dă lista subscripțiilor.

¹⁹ „Opinia”, VIII, nr. 1196, 20 dec. 1910, f. 2

Toma Bârsan, un pensionar cu pensie mică din Măcin, județul Tulcea, îi trimitea, în 1910, profesorului universitar ieșean A. D. Xenopol, obolul său pentru ridicarea statuii, cu următorul text:

„...De aceia rup cu mare dragoste pentru patria mea lei 20 din modesta pensie de 58 lei lunar care-i singurul meu venit și cu onoare vi-i trimit dvs. cel mai aprig luptător, rugându-vă a-i primi și a-i considera ca pe cei 2 taleri ai văduviei pentru înfăptuirea în piața Unirei a operei începute, așezarea statuei lui Cuza-Vodă.”¹⁷ Peste câteva luni, același Toma Bârsan trimitea alți 84 de lei colectați de la locuitorii ai Măcinului.¹⁸ A. D. Xenopol a mai primit bani de la Fabrica „Steaua Română” din Constanța, „prin N. Crețu. Pe listă au subscris 189 persoane, lucrători la acea fabrică, între care pe lângă români sunt și armeni, turci, bulgari și cari toți au contribuit fără a fi solicitați - s-a încasat 267 lei”.¹⁹

Pe 27 mai 1912, în Piața Unirii din Iași, se dezvelea statuia domnului unificator Alexandru Ioan Cuza.²⁰ La manifestările ce s-au desfășurat între 26- 28 mai 1912, a participat o delegație de dobrogeni, care a fost cazată la școala „Costache Negri”, str. Eternitatea. Din delegație făceau parte: prefectul județului Constanța, primarul orașului Constanța și 25 de săteni - care sunt enumerați în periodic.²¹

*

Ca o coincidență, eu, dobrogeanca, am avut ocazia, nu neapărat căutată, de a mă întâlni, timp de doi ani, în capitala Columbiei, Bogota, la Muzeul Militar al Columbiei, cu bustul lui Alexandru Ioan Cuza, care tronează, la loc de cinste, în curtea centrală a instituției amintite.²²

Constanța nemurește personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza mai puțin decât ar trebui: există localitatea Cuza Vodă din județul Constanța, iar, în oraș, o stradă cu același nume. Și atât.

²⁰ Despre festivități, vezi Constantin I. Stan, *op. cit.*

²¹ *Loc. cit.*, IX, nr. 1596, 1912, f. 2; Constantin I. Stan, *op. cit.*, p. 183

²² Despre acest subiect, vezi *Sărbătorirea zilei Unirii Principatelor Române în Columbia - 1997, 1998-*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, XII, 2009, p. 306- 308

Despre autor

Lavinia Dumitrașcu, născută la 9 decembrie 1966, în Constanța, absolventă a Facultății de Istorie a Universității „Ovidius” Constanța, cu masterul la Universitatea Națională din Bogota, Columbia. Doctoratul susținut, în 2005, la Universitatea din Craiova, sub îndrumarea prof. univ. dr. Valeriu Florian Dobrinescu și prof. univ. dr. Gheorghe Buzatu. Între 1998-2005, lector univ. la Universitatea „Andrei Șaguna” Constanța, Facultatea de Jurnalism și Științe politice și Facultatea de Drept. Muzeograf 1 A la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

A publicat 3 cărți: *Secolul XX. Latinii din Carpați și din Anzi. Contribuții la istoria relațiilor României cu Argentina și Brazilia (1900-1930); România și Columbia (1965- 2000)*, Ovidius University Press, Constanța, 2004, 123 p.; *Un veac de ne-singurătate: relații între România și Columbia în secolul al XX-lea*, Ed. Muntenia, Constanța, 2005, 295 p.; *Pagini din relațiile internaționale în secolul XX. Lumea - o lume de relații*, Ed. Fundației „Andrei Șaguna” Constanța, 1999, 111 p., ultimul volum, în colaborare. A îngrijit volumele: Gh. Dumitrașcu, Marian Cojoc, *Istoria și teoria mentalităților. Note de curs*, Ed. Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 1997, 172 p.; Gheorghe Dumitrașcu, *Constanța 20 mai 1982-20 decembrie 1989. Jurnal de credință și speranță*, Ed. „Ex Ponto”, Constanța, 1996, 500 p. Autoare a aproximativ 220 de articole de istorie.

Redactor șef al revistei „Analele Dobrogei” - Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța: „Analele Dobrogei”, VIII, 2005; IX, 2005, 2006-2008; 2008-2012 și în colegiul de redacție „Colegium Mediense I. Comunicări științifice”, Mediaș (2010-2016) și al revistei „Datina”, editată de Centrul Cultural „Theodor T. Burada” Constanța, (din 2014).

Alexandru Ioan Cuza la loc de cinste în Muzeul Militar din Bogota – Columbia

■ Lavinia DUMITRAȘCU

Doi ani am trăit și învățat în capitala Columbiei, Bogota: 1996-1998. Masterul l-am urmat la Universitatea Națională a Columbiei. Am locuit în Ambasada României. În mijlocul alor mei - românilor, adică – am trăit fiecare moment al vieții românești din Columbia.

Două sunt marile sărbători legate de istoria României marcate de românii stabiliți / definitiv sau doar pentru o perioadă / în îndepărtata Columbie: Ziua Națională a României și Ziua „Micii Uniri”, la 24 Ianuarie. Ziua națională se sărbătorește la Ambasada României. Vin oficialități columbiene, prieteni columbieni și români stabiliți în capitala Columbiei și chiar și din alte orașe. Se cântă imnul, se prezintă importanța datei de 1 Decembrie 1918 și se face ceva publicitate României. Se ascultă muzică românească și se servește mâncare românească.

Mai impresionantă chiar decât sărbătorirea Zilei Naționale mi s-a părut a fi Ziua „Micii Uniri”, 24 ianuarie. Poate și pentru faptul că se desfășura în Candelaria, cartierul colonial al Bogotei, unde timpul parcă nu a trecut. Străzi înguste, pietruite, cu case din perioada în care acest oraș era ocupat de spanioli. Pe aceste istorice străzi, în ziua de 24 ianuarie, trece fanfara militară columbiană, intonând Imnul României, spre curiozitatea trecătorilor. Fanfara se îndreaptă spre Muzeul Militar al Columbiei. Trecând de poartă, în curtea interioară, oficialități columbiene, personalul Ambasadei, români și columbieni așteaptă în poziție de drepți sosirea fanfarei, urmată de

Onor militar la statuia domnitorului Alejandro Ioan Cuza. de la Bogota

mulțime de curioși ce continuă să pună întrebări.

Și, pentru a înțelege de ce noi, românii, avem un sentiment aparte sărbătorind aici „Mica Unire”, trebuie să vă imaginați reacția românului necunoscător al acestui muzeu: cum pătrunzi în „patio”, exact în față, dai cu ochii de bustul unei mari și dragi personalități a istoriei noastre: Alejandro Ioan Cuza. Aici, ambasadorul sau însărcinatul cu afaceri al Ambasadei României, pe dulcele și doritul Imn Național al Țării, cu Tricolorul nostru fluturând, depune coroane, în general, din flori roș-galben-albastre. Uneori simțeam că e prea mult pentru sufletul nostru. De la cel mai în vârstă, la cel mai mic suflet al personalului Ambasadei și românilor veniți pentru această sărbătoare au lacrimi în ochi. Fetițele plâng chiar de-adevăratelea. Diana, fiica cea mică a secretarei Ambasadei, de doar 3-4 ani, printre sughițuri

de plâns, îmi spune: „Mi-e dor de Românică mea. Când mergem acasă, în Românică mea?”. Ce să-i spui? Când se termină misiunea părinților. Până atunci, vom vizita cât mai des Muzeul Militar din Candelaria. Ca să atingem bustul domnului, despre care Diana știe deja că e „domnul nostru, ca un rege”. Tot aici, în sala destinată aviației, găsim, într-o vitrină, chipul lui Vuia al nostru. Ne simțim mai aproape de-acasă.

Am pus întrebarea: „Ce caută Cuza aici?” Muzeul a fost înființat în 1972. Directorul era căsătorit cu una dintre descendentele din neamul lui Cuza. Poate pentru a-i face o bucurie soției lui...nu am aflat. Dar, important este că bustul Domnului Unirii românești se află aici. Și că puținii români trăitori în Columbia au un loc unde se simt mai aproape de casă și de identitatea neamului lor. Ca un loc de rugăciune – în Bogota nu există nici o bisericuță ortodoxă - ....

Mihai, cel de-a pururi prins în inima noastră

■ Georgeta ȘTEFAN,

Am făcut prima dată cunoștință cu El când eram mică. Mi l-a prezentat doamna învățătoare. Ne-a vorbit o oră întregă despre geniul Lui, despre cât de frumos a scris poezii și despre dragostea lui față de mare. Despre vocea lui incontestabilă și despre iubita lui.

Îl chema Mihai, Mihai Eminescu. Apărea într-o poză pe coperta unei cărți îngălbenite de vreme. Fotografie alb-negru.

Nu am înțeles prea bine la vremea aceea cine este și cu ce s-a ocupat el în marea parte a vieții sale. Am crescut. Am ajuns la liceu. Paradoxal, se numea tot "Mihai Eminescu". Și astfel, am început să avem o legătură mai strânsă. Eram chiar prieteni. Stăteam seara până târziu și îi povesteam despre mine, iar El îmi descifra sensurile celor 98 de strofe ale Luceafărului, și despre iubirea Cătălinei, și despre Făt-Frumos.

L-am descoperit. L-am învățat. L-am iubit. Știa atât de multe lucruri

despre lume, despre societate, despre viață. Atât de multe încât... ni l-au luat. Brusc. Fără să fie lăsat să-și termine munca pe aceste meleaguri. Fără să mai vadă marea și să îi mai scrie cuvinte de amor. A stat puțin pe pământ. S-a dus la Cer și s-a așezat lângă Luceafărul lui.

Despre primul său contact cu marea nu a putut să nu îi povestească și Veronicăi, sau *Momoșel*, cum o alinta din când în când. Acesta îi transmitea într-o scrisoare câteva gânduri despre mare și orașul Constanța: *O să mă întrebi ce efect mi-a făcut marea pe o văz pentru 'ntîia oară? Efectul unei nemărginiri pururea mișcate. Dar abia de două zile, n'am văzut-o în toate fețele – căci ea e schimbăcioasă la culoare și în mișcări, de unde unii autori o și compară cu femeea.*

În cei 39 de ani ai săi a lăsat poporului român o comoară ce nu va putea fi egalată niciodată. Proze, poezii, articole politice... și toate cu, despre și pentru noi, românii.

Moldovean la origini, Eminescu și-a început activitatea de adolescență cu poemul *La mormântul lui Aron Pumnul*. Au urmat în același an, 1886, alte cinci poezii publicate în revista *Familia*. A abandonat cursurile la doar 13 ani, pentru a le relua și continua la Viena și Berlin, frecventând cursurile mai multor facultăți simultan. În anii de facultate, o cunoaște pe Veronica Micle, la Viena, și începe colaborarea cu revistele *Convorbiri Literare* și *Albina*.

După revenirea în țară, la vârsta de 23 de ani, activitatea sa a fost din ce în ce mai intensă: director al Bibliotecii Centrale din Iași, profesor suplinitor, revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui, redactor la ziarul *Curierul de Iași*, redactor, apoi redactor-șef la ziarul *Timpul*.

Marile sale poeme au fost scrise în acest timp, care și-a pus amprenta pe sănătatea lui, deși semnele unei boli apăreau încă din timpul facultății. Cu 5 ani înainte să moară, viața lui Eminescu a fost greu încercată și marcată de internări în spital, urmate de reveniri în viața publică și de activitate literară, alternanțe ce se vor întâmpla pînă la prematura sa moarte.

În scrisorile sale către Veronica Micle vorbea adesea despre Marea Neagră și despre visele sale. *Șed într-o mansardă și privirea mi-e deschisă din două părți asupra mării, pe care aș vrea să plutesc cu tine. Dar aceasta nefiind cu putință, te sărut cu dulce, draga mea Veronică și rămân al tău. Eminescu*, scria poetul în anul 1881.

Dragostea sa pentru scriere este incontestabilă. După moartea sa, i s-au găsit în buzunarul hainei două poezii: *Viața și Stele-n cer*.

Prietenul meu a murit cu mult înainte să mă nasc eu. A murit cu 100 de ani înaintea căderii regimului comunist. Poate că a fost un semn pe care abia acum îl putem observa.

Dragă Mihai, La mulți ani în inimile noastre!

În respect pentru pâine, oameni și oraș - familia Rizescu

O dinastie de brutari și matematicieni

■ Aurelia LĂPUȘAN

Pe George Rizescu, locuitor al Constanței și proprietar, îl aflăm dintr-un document păstrat la Primărie în care solicita, la 8 februarie 1896, autorizație să deschidă o brutărie pe strada Mangaliei, la numerele 86, 88 și 90, în imobilul proprietatea sa, construit cu un an în urmă, în conformitate cu autorizația eliberată de aceasta.¹ Cu siguranță i s-a aprobat căci în listele cu numele tuturor micilor industriași și meseriași, apare la poziția 50 numele brutarului George Rizescu.

Problema aprovizionării cu pâine, calitatea acesteia și mai ales prețul erau prioritățile Primăriei, însuși primul edil participa la controalele frecvente prin localurile unde se pregătea pâinea cea de toate zilele. La 13 septembrie 1901 era elaborat Regulamentul pentru fabricarea și vinderea pâinii și a franzelei în orașul Constanța. Printre alte condiții obligatorii: deținerea unui local propriu sau închiriat, respectarea normelor sanitare, constatate de o comisie compusă dintr-un medic comunal și un inginer sau arhitect al comunei, prezentarea unui certificat de la Camera de comerț privind moralitatea persoanei, certificatul Tribunalului comercial. Fluxul tehnologic trebuia să respecte circuitul: cuptor, atelier de frământare, camera depozitului de făină, camera lucrătorilor, camera de vânzare. Regulamentul prevedea distinct modul de măcinare din fiecare soi de cereale, condițiile de vânzare, prețul și o garanție substanțială pe care brutarul o plătea Primăriei.

Familia Rizescu. Explicații la pag. 14

FRAȚII RIZESCU – APĂRĂTORII CAUZEI BRUTARILOR NEDREPTĂȚIȚI

Venirea familiei Rizescu în România, dintr-o localitate situată astăzi în nordul Greciei, Băiasa, s-a petrecut la scurt timp după crearea regatului, când Dobrogea revenea la România. Multe familii de aromâni s-au mutat în Dobrogea în momentul în care comerțul a început să înflorească.

Dumitru Rizescu, fiul lui George, s-a născut în 1881 la Băiasa, Grecia, de unde a venit împreună cu întreaga familie puțin mai târziu, ca mulți alți etnici, la Constanța.

Aici a urmat școala comercială, cum rezultă dintr-un act emis mai târziu de Camera de comerț, și împreună cu tatăl au început activitatea de brutărie, făinărie, dar și comerț cu cereale, asigurări, import, export, toate din domeniul industriei morăritului.

În 1918, imediat după încheierea

primului război mondial în Constanța se redeschid 20 de brutării din care una înmatriculată Frații Rizescu, str. Ștefan cel Mare 138, o alta a lui Rizescu Ioan, str. Carol 214.

Dumitru Rizescu este ales președintele sindicatului brutarilor și, în 1920, semnează un amplu raport referitor la industria și comerțul pâinii în Constanța, publicat sub egida ziarului „Dacia”. O analiză severă a condițiilor în care se fabrică pâinea, dar și o pledoarie pentru condiția lucrătorului din panificație: „Brutarul mereu hulit, niciodată ascultat, caută ca prin minimum de investiții și la adăpostul fraudei prea des tolerată să-și compenseze, prin aceste metode un minimum de profit pentru existență. Și să nu credeți că pâinea fabricată în astfel de condiții costă mai puțin. Din contră, fiind fabricată în mici cantități din cauza mijloacelor rudimentare cheltuielile sunt mai mari, mărindu-i prețul de cost. Azi se

¹ Direcția județeană a Arhivelor Naționale, fond Primăria Constanța, dosar 27, 1896, fila 1.

vinde pâinea crudă și lipsă la cântar provocată de continua tendință a autorităților de a-i comprima prețul de maximalizare a făinei și a pâinii. Această comprimare a prețurilor în majoritatea cazurilor are la bază mai multe interese electorale și prin acest fel de abuz se încurajează fraudă brutarilor pe spinarea marelui mase a consumatorilor, care și aceștia la rândul lor satisfăcuți de faptul că găsesc pâine indiferent de calitate și cantitate, nu reacționează niciodată”.

Scandalul pâinii la Constanța continuă doi ani mai târziu când ziarul „Dobrogea Jună”, prin glasul patronului său, Constantin Sarry, susține cauza brutarilor. Sunt terorizați brutarii, scria Sarry, de către depozitarii de făină, iar aceștia sunt favorizați de oamenii primăriei. Va rămâne un stigmat asupra administrației constănțene această

Olimpia Rizescu în 1937

atitudine. Și conchide solicitând o înfruntare directă la Primărie pentru a se putea decide măsurile în consecință.

Dumitru G.Rizescu apare ca delegatul brutarilor din partea Camerei de comerț în toate negocierile și confruntările pe plan local și național ca președintele sindicatului brutarilor, înregistrat la adresa brutăriei sale din str.Ștefan

cel Mare 66.

Măsurile luate de comun acord fac ca în următorii ani capacitatea de producție a pâinii în 24 de ore să ajungă la 95.000 de pâini, un consum impresionant raportat la numărul populației din acea perioadă.

În Anuarul presei române și al lumii politice, 1926-1927, apărut la Constanța sub coordonarea lui N.Rusenescu, apare și fotografia lui Dumitru Rizescu, membru în delegația permanentă a municipiului Constanța, membru al Camerei de comerț, și următoarea caracterizare: ”O figură populară atât în lumea politică cât și în lumea comercială. E un exponent al chestiilor obștești și un luptător aprig, dârz și intransigent. Caracter franc, nu-și disimulează gândurile în vorbărie goală, spune lucrurilor pe adevăratul lor nume. Din când în când scrie articole în presă, cu nerv și vehemență fiind un reabil polemist.”²

În 1934, urmașii lui Gheorghe Rizescu: ing.Gheorghe Rizescu, prof.Ion Rizescu, arhitect Elisabeta Rizescu, Ana Vașiotti, casnică, și Dumitru Rizescu, proprietar și industriaș, toți din Constanța, donează primăriei un lot de teren cu toate construcțiile de pe el pentru a se instala o școală frobeliană care să poarte numele Gheorghe Rizescu.³

”RIZESCU ERA DE DEPARTE CEL MAI MARE BRUTAR AL CONSTANȚEI”

Pe unul din ultimii brutari din clanul Petru, venit în Constanța în 1860 de prin părțile Serbiei, din generație în generație brutari, Radu, l-am cunoscut cu prilejul documentării cărții *Drumul Pâinii în istoria Dobrogei*. Avea atunci 90 de ani. Era viu la minte, dornic de povești despre rețeaua de brutării pe care o avea în oraș, la

mare concurență cu frații Rizescu. Amintirile lui sunt consemnate și în lucrarea la care am făcut referire: ”Rizescu era de departe cel mai mare brutar al Constanței. Era în vremea aceea primar, venea ca stăpânul. Lucrătorii lui fugeau la mine. Eu aveam pâinea așezată pe o scândură în fața magazinului, acoperită cu o pânză scrobită, albă, să atragă atenția. Venea multă lume la târg și trăgea cu ochiul la mine, dar și la Rizescu, cum să aleagă? Eu făceam reclamă, rugându-i să cumpere de la mine doar cinci pâini și alte cinci de la Rizescu, să poată face comparație.”

Cu o memorie extraordinară nonagenarul Radu Petru ne povestea despre procesul de pregătire a aluatului, despre cum se ciugulea coca, cum se puneau pe panacode îmbrăcate în pânză albă scrobită bucățile de aluat, cum era gospodărit chiolanul, sau cum arătau baslăcurile. O lume numai de ei păstrată, în care regina muncii lor era chiar pâinea cu aromă de grâu.

Pregătirile pentru cel de-al doilea război mondial se văd mai ales în aprovizionarea cu făină și cu pâine, stocurile care se fac în magaziile orașului, în activitatea comercială a portului.

La data aceea Dumitru G.Rizescu era proprietarul fabricii „Albina” de pe strada Ștefan cel Mare 66. El depunea la primărie o plângere în care reamintea că este unul dintre cei care au salvat de multe ori populația orașului asigurând aprovizionarea cu pâine, având o investiție importantă care asigura o capacitate de 12.000 kg. franzele zilnic. Dovadă că a fost singurul brutar din Dobrogea impus și la impozitul excepțional din acel an. Avea 20 de lucrători, ceea ce l-ar fi îndreptățit să primească minimum 30 de saci cu făină, cote obligatorii.

În aprilie 1946, în *Călăuza municipiului Constanța*, ediția a doua, semnată Tiberiu Petrilla Slătineanu, la Pâine – fabrici era trecut Dumitru Rizescu, str. Ștefan

² Anuarul presei române și al lumii politice, 1926-1927, p.107.

³ Direcția județeană a Arhivelor Naționale, fond Sfatul popular Constanța-învățământ,dosar 10 bis/1950, filele 20

D. Dumitru Rzesescu
Membru în Delegația permanentă a
municipiului Constanța. Membru al
Camerei de Comerț.

Brutăria Rzesescu de pe strada Ștefan cel Mare

cel mare 66, telefon 2048. Mai funcționa la acea dată doar fabrica lui Satmari Alecu, din strada Mircea 88, și 9 brutării.

Doi ani mai târziu, prin naționalizare toți proprietarii sunt deposedați de bunurile lor. Potrivit Legii Nr. 119 publicată în Monitorul Oficial N. 133/bis/1948 și în baza Deciziei Nr. 8871 din 12 August 1948 publicată în M. Of. Nr. 186 din 13 August 1948, având în vedere jurnalul Consiliului de Miniștrii Nr. 1307/1948 publicată în M. Of. Nr. 229 din 2 Octombrie 1948 se înființa la Constanța un serviciu distinct pentru administrarea bunurilor naționalizate intrate în patrimoniul comunei sub forma de întreprindere comunală cu denumirea „Exploatarea comunală a întreprinderilor naționalizate” Constanța. Obiectul acestor întreprinderi comunale era de a administra și coordona întreaga activitate a unui număr de 35 brutării, 5 prese de ulei, 8 mori cu regim țărănesc, una moară cu regim comercial și fabrica de gheață din localitate. Printre cele 35 de brutării era și cea a lui Dumitru Rzesescu, înregistrată pe strada Șt. Cel Mare 52. Probabil o simplă eroare de redactare a numărului!

O ALTĂ GENERAȚIE RIZESCU - MATEMATICIENI ȘI INGINERI

A citit în Datina, într-un număr din anul trecut, despre brutăria Rzesescu. Făceam cu acel prilej o prezentare a rețelei comerciale a străzii Ștefan cel Mare. Conf. univ.dr. Ciprian Ion Rzesescu, de la Universitatea Politehnica din București, Facultatea de Inginerie Mecanică și Mecatronică ne-a scris și ne-a dat amănunte deosebit de interesante despre familia sa. Însoțite de fotografiile pe care le reproducem în acest articol. „Bunicul meu, Dumitru Rzesescu, s-a stins la București în 1960, adică cu trei ani înainte ca eu să mă nasc. Din discuțiile purtate în familie am înțeles că patronimul numelui vine de la RIZU care apoi s-a transformat în Rzesescu.

Dumitru Rzesescu s-a căsătorit în 1910 cu bunica mea, Olimpia Rzesescu, născută Dascalopol. Bunica mea a fost fiica lui Andrei și Alecsandrina Dascalopol. Din păcate, bunica mea s-a stins la București, în 1952. A mai avut două surori: Caliroi (căsătorită Marinescu) și Persifoni (căsătorită Huhulescu) și un frate, Xenofon Dascalopol. Pe cele două mătuși le-am cunoscut foarte bine, ele fiind de o bunătate și noblețe rar întâlnite. Pe unchi l-am cunoscut, dar locuia

în Câmpina astfel încât ne vedeam mai mult la onomastici.

Unchiul Scarlat Huhulescu a fost la un moment dat și subsecretar de stat la Ministerul Muncii. Fiul său, Mihai Huhulescu, a fost un foarte bun inginer cu contribuții importante în domeniul acționării cu electromagneți.

Bunicul meu a avut trei copii: pe tata, care era cel mai mic dintre frați (1921-2009), Mircea Rzesescu - fratele cel mai mare (1913-1970) și o fată, Lucia Rzesescu, căsătorită Lucovici (1916-2008).

Dumitru Rzesescu a părăsit Constanța în 1946, precipitat, pentru a nu fi arestat. A plecat cu o căruță până la Medgidia, de unde a luat trenul spre București. Asta pentru că era „așteptat” la gara din Constanța! Acesta este motivul pentru care nu mai avem niciun un fel de acte originale, iar căutarea lor în arhive este anevoioasă.

Despre străbunicul meu Gheorghe Rzesescu știam că a fost un filantrop. El a sprijinit cu bani construirea bisericii din spatele magazinului Tomis, Adormirea Maicii Domnului. În ceea ce privește pe George și Ion Rzesescu, aceștia au fost verii tatălui meu. Ing. George Rzesescu (absolvent și al Facultății de Matematică din București) a predat

matematica la Școala de ofițeri și a fost inginerul portului Constanța, iar când s-a mutat în București - inginer șef la uzinele Malaxa. Fratele său, profesorul de matematică Ion Rizescu, a predat mai întâi la Constanța, la liceul Mircea cel Bătrân, și apoi la „I.L. Caragiale” în București. M-am pregătit pentru admiterea la Institutul Politehnic din București cu unchiul meu care s-a stins în 1987. Pe unchiul tatălui meu îl cunosc vag, mai mult din auzite, Ion Rizescu avea casa pe Calea Moșilor 229 și eu m-am născut pe Calea Moșilor 317.

Tatăl meu, Horia Rizescu, a fost absolvent al Politehnicii din Timișoara, specializarea electromecanică, promoția 1946 (cei care au susținut, după cum știți, ceva mai târziu proiectul de diplomă din cauze externe). A lucrat mai întâi la IPL (Institutul de proiectări laminoare) și mai apoi la IPROLAM.

Am o fotografie de familie cu bunicul alături de cei doi frați ai săi. În acel moment bunicul era singurul dintre frați necăsătorit și abia întors din serviciul militar. În rândul din mijloc sunt soțiile celor doi frați și părinții lor, adică străbunicii mei. În rândul din față sunt copiii celor doi

În 1937-1938 Scarlat și Persifoni Huhulescu au vizitat Veneția de unde este poza atașată. Unchiul este cel cu mâna ridicată, iar mătușa este chiar în fața lui, într-o vestimentație de culoare închisă.

frați ai bunicului, adică Ion Rizescu (cel mai mic), viitorul profesor de matematică, George Rizescu - inginer și matematician și Anicuța.

Bunicul meu era o persoană foarte meticuloasă și nu lăsa lucrurile să meargă fără știrea sa. În fiecare dimineață se trezea la ora 5.00 pentru că la 5.15 trebuia să fie la fabrica de pe Ștefan cel Mare 52 (66). Locuia pe Str. General Cernat nr.9 și nu trebuia să iasă din casă pentru a intra în fabrică. Fluxul de fabricație nu începea până nu verifica sacii cu făină, adică lua probe de făină pentru a se asigura de calitatea făinii. Dacă totul era în regulă, la ora 05.30 se putea începe fabricarea pâinii. Avea o rigurozitate deosebită în tot ceea ce

privea fabricarea pâinii, calitatea și masa pâinii nu trebuia să sufere.

Pe tot parcursul zilei era necesar să aibă cel puțin un sortiment de pâine ieftină (o măsură în sprijinul celor cu venituri mici), iar după ora 18.00 toate sortimentele de pâine se vindeau la jumătate de preț. A avut mai multe magazine de desfacere în județul Constanța, unul dintre ele la Mangalia.

Prima fabrică automată de pâine din județ, executată după planurile unui arhitect german cu utilaje aduse de la Hamburg, a fost prima fabrică cu fluxul de producție pe verticală, adică pâinea se producea de sus în jos, de la făină, aluat, la copt.

Bunicul meu a fost răsplătit cu Meritul Comercial Coroana României clasa I.

Povestea noastră se oprește deocamdată aici. Dinastia Rizeștilor, de la frământatul pâinii în amfiteatrele Politehnicii rămâne să fie completată de toți cei cunosc asemenea povești cu oameni aparținând spiritului orașului...

Despre autor

Aurelia Lăpușan, conferențiar universitar doctor, Facultatea de Litere, Universitatea „Ovidius” Constanța. Activitate jurnalistică însumând circa 5000 articole.

Premii obținute: Premiul internațional de jurnalistică Viterbo -Italia, 1996, Premiul Uniunii Scriitorilor și al revistei „Tomis” 1999 pentru promovarea culturii dobrogene, Premiul ROMATOM pentru cel mai activ jurnalist în prezentarea energiei nucleare în anul 2002, Locul al doilea în topul femeilor manager de tipografii din România. Distincții : Ordinul ziariștilor, clasa I, Medalia aniversară „175 de ani de presă românească”.

Membră a Societății Europene pentru Cultură Veneția-Italia, Președinta filialei Constanța a ARIADNA, asociația femeilor din presă, Membră în Uniunea Scriitorilor din România, Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, vicepreședintă a Asociației Române de Istorie a Presei, Membră a Asociației Formatorilor din Jurnalism și Comunicare din România, Cetățean de onoare al municipiului Medgidia și al orașului Techirghiol.

A semnat singură și în colaborare 24 de cărți: beletristică, cursuri universitare și importante monografii ale unor localități dobrogene, alte 28 de articole publicate în tot atâtea volume cu autor colectiv.

A-și lua tălpășița

■ Ioan-Gheorghe ADAM

Pentru retragerea precipitată din fața unei primejdii (ori a dușmanului apărut fără veste) românii au o mulțime de expresii. Firi practice, ei știu că **fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă** și se pun la adăpost de necaz, **luându-și picioarele la spinare, spălând sau ștergând putina**. Zicalele românești pun mai mare preț pe iuțeală și pe folosul său imediat: **salvarea**, decât pe vreun zadarnic frison cavaleresc, deși o umbră de remușcare stăruie ici și colo, dovadă că expresia amintită mai înainte e scurtată în forma **a o lua (a o rupe, a o șterge, a o tuli) la sănătoasa**. Se mai spune, așadar, **a fugi mâncând pământul¹, a o rupe la fugă, a o lua la picior**.

Să nu ne grăbim să tragem din asta concluzia că am fi un popor de fricoși, că la români instinctul de conservare e mai puternic decât onoarea. Explicația este alta și constă în permanenta echilibrare a scopului cu posibilitățile. Dacă privim în urmă vedem că din istoria isprăvilor noastre militare lipsește jertfa nechibzuită, irațională. Bătăliei fără șansă antecesorii noștri i-au preferat retragerea, pândind momentul când lucrurile le veneau bine la socoteală. Nu-i de mirare deci că singura dată când s-a preconizat

sacrificiul eroic al armatei doar de dragul gloriei ostășești, mă refer la „triumghiul morții” proiectat în primăvara lui 1918, lucrurile n-au fost duse până la capăt și s-a așteptat prilejul cel bun. Hotărât lucru, suntem o națiune pragmatică!

Nici unui neam nu-i place însă a se pune într-o lumină dezavantajoasă. Când spală putina, când fug de le scapără călcâiele și li se văd pingecele, englezii pretind că adoptă retragerea franțuzească: *to take French leave*. Natural, formula e antipatică francezilor, care de-a lungul multelor secole de rivalitate cu vecinii de peste Marea Mânecii au iscat vorba a o șterge englezește: *decamper à l'anglais*. Odinioară francofilii prin definiție, românii au importat-o și au adoptat-o.

Să facă românii excepție de la acest fel de a vedea retragerea, zvârlind pisica în ograda altuia? Dimpotrivă, zicala **a-și lua tălpășița** explică, credem, aproape un mileniu de agitate relații româno-ungare. **Tălpaș**, vechi cuvânt românesc indicând pedestrașul, infanteristul, pifanul, e un termen de origine maghiară. Infanteristului, vecinii noștri îi zic *talpaș*.²

De-a lungul secolelor, oștile ungurești care năvăleau în Principatele Române prin văile

² Cuvântul respectiv este rezultatul sufixării etimonului *talp*, care numește partea inferioară a labei piciorului. Marius Sala susține „că este vorba de un cuvânt preroman, care s-a păstrat nu numai în română, ci și în alte dialecte romanice (friulană, dialecte franceze și franco-provensale), toate în apropierea Alpilor”. (v. *Aventurile unor cuvinte românești*, ed. cit., p. 236). Pe acesta să-l fi împrumutat și ungerii, cărora spațiul respectiv le era familiar datorită multelor incursiuni militare întreprinse acolo?

Carpaților aveau în componență cavaleriști și infanteriști. Când erau prinși, vorba lui Neacșu din

Cronica pictată de la Viena: Posada, noiembrie 1330 - dezastrul armatei maghiare.

Câmpulung, la „locul cela strimtul” și loviți din toate părțile, călăreții rupeau rândurile și-și căutau scăparea în fugă. Mult mai greu era pentru pedestrime, adică pentru regina bătăliilor, care era departe de a avea aceeași mobilitate. „La fugă ce sporiu să hie pedestrașului înaintea călărețului?”³, se întreba

³ *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. cit., p. 228.

¹ O bună tâlcuire a expresiei lui Titu Maiorescu în *Limba română în jurnalele din Austria*: „D. e., când zicem noi românii: fuge mâncând pământul, din *mâncând* nu ne gândim la toate însușirile sensibile, care altfel se deșteaptă în mintea noastră când îl auzim, nu ne gândim la punerea obiectului pe limbă, la mestecarea lui cu dinții, ci numai la unul din efectele sensibile ale mâncării, adică la micșorarea succesivă a obiectului consumat, și ne închipuim că în același mod vizibil se micșorează distanța de pe linia pământului ce o parcurge cineva fugind. Aceasta este deci o nouă abstracțiune chiar și în sfera noțiunii *a mânca*.” (v. Titu Maiorescu, *Opere*, I. Ediție, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon. Studiu introductiv de Eugen Todoran, col. Scriitori Români, Editura Minerva, București, 1978, p. 95.)

retoric Miron Costin.

La Posada, la Baia, soarta pedestrașilor a fost de departe cea mai jalnică. La Baia, în 15 decembrie 1467, oastea lui Matei Corvin a pășit un necaz mare despre care povestește Grigore Ureche: „...și au sosit la Bae luni, dichemvrie 14 zile și acolo, cum nu vrea avea nici o grijă de nici o parte, lăsându-ș oastea fără de nici o grijă, nici pază, ci la băuturi și la prazi. Unde avându Ștefan-vodă știre și prinzându limbă, marți noaptea, dichemvrie 15, au aprinsu târgu asupra lor, cându ei era fără de nici o grijă. Și fiindu și beți și negătiți de război, i-au lovit Ștefan-vodă cu oaste tocmită în răvârsatul zorilor, de multă moarte și perire au făcut într-înșii. Că ei nefiind tocmiți de război, nimica de arme nu s-au apucatu, ci de fugă, nici urma să ia carii scăpa, că fiind noaptea, de nu știa încăt vor merge, în toate părțile rătăciia, de-i vâna țaranii în zăvoaie, prin munți, unde vreo 12 000 periti s-au aflatu. Mai apoi și însuși craiul, rănit de săgeată foarte rău, de-abia au hălăduitu pre poteci, de au ieșitu la Ardeal.”⁴

Aventura „tălpașilor” unguri a

⁴ *Ibidem*, p. 41.

rămas de pomină și în cronicile lor. De ce spun însă românii **tălpășiță**, îmblânzind cu ajutorul sufixului „-iță” termenul „tălpaș”? Simplu: e vorba de compasiunea românească pentru dușmanul învins. N-a lăcrimat, oare, Mihai Viteazul când i-a fost adus capul fostului său dușman, cardinalul Andrei Báthory, răpus pe când își lua tălpășița de la Șelimbăr? Exclamația voievodului – „Săracu popă” – rezumă o întregă înțelegere românească a omeniei și a istoriei.

A-și lua tălpășița (= a părăsi iute un loc, a se căra, a o șterge) e o zicală prezentă și în scrisul autorilor moderni. Duiliu Zamfirescu o folosește în **Viața la țară**, pentru a sugera reticența țăranilor față de Matei Damian, „boierul” revenit în țară după șapte ani de studii în străinătate. Scena se petrece la înmormântarea coanei Diamandula:

Deși de dimineața, era cald. Cei patru flăcăi ce duceau năsalnia se schimbau cu alți patru, și, fiindcă urcau la deal, cu alții și iar cu alții. Astfel, mai toți bărbații ajutară la urcuș.[...] Femeile, cu maramे albe pe cap, acoperite până la gură, își

arătau pe Matei cu degetul:

- A venit, fă?
- Dară, a venit. Tu nu-l vezi colo?
- Care, ăla naltu?
- Păi cum: ăla de merge lângă

boier.

- A apucat barem s-o vază pe măsă?

- A apucat-o. A venit s-o îngroape și iar **își ia tălpășița**. Cică are muier și copchii la țara lui.⁵

În **Amintirile din copilărie** ale lui Creangă zicala se aplica unei „străinătăți” apropiate: orașul. Supus unui tratament „arzător”, Oșlobanu părăsește simultan Folticeni și visul preoției:

Noi însă, cu toate blăstămele lui, mai puindu-i în alte nopți câteva poște și făcându-i-se talpele numai o rană, a fost nevoit **să-și ieie tălpășița** spre Humulești, lehametindu-se de popie și lăsând toate merindele sale în stăpânirea noastră.”⁶

⁵ Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*. Postfață și bibliografie de Ioan Adam, seria Arcade, Editura Minerva, București, 1976, p. 59.

⁶ Ion Creangă, *Povești, Amintiri, Povestiri*, ed. cit., p. 210.

Despre autor

ADAM Ioan-Gheorghe (n. la 19 august 1946, municipiul Mediaș, județul Sibiu) este absolvent al Facultății de Limbă și Literatură Română a Universității București (1964-1969). Doctor în Filologie, cu teza *Ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu*, la Universitatea București, 2000. A ocupat următoarele funcții: redactor la ziarul *Scânteia*, secția Literatură și Artă (1969-1974), București; șeful secției Cultură la ziarul *Scânteia tineretului* (1974-1983); redactor de rubrică în secția Cultură a ziarului *Scânteia* (1983-1988); lector principal I la Editura Eminescu (1988-1991); publicist-comentator în secția Cultură a ziarului *Adevărul* (1991-1992); consilier parlamentar, publicist la săptămânalul *Parlamentul* (1992-1993); redactor șef adjunct la cotidianul *Vocea României* (1993-1996); realizator-coordonator de programe culturale la Radio România Tineret, Societatea Română de Radiodifuziune (1996-2002); realizator, Redacția Literatură-Arte a Societății Române de Radiodifuziune (din 2002); prof. asociat dr. la Universitatea Româno-Canadiană din Brașov, unde predă cursul *Istoria și stilistica presei* (2001-2003). În prezent este pensionar, din 2010.

Pericle Papahagi – academicianul care a trăit în Dobrogea(II)

■ Maria PARIZA

În continuare, ne-am propus să marcăm prezența acestei personalități, în Dobrogea, așa cum este reflectată în presa locală a epocii. Demersul nostru este circumscris unei cercetări mai ample, privind prezența aromânilor în presa dobrogeană (inclusiv cea a Dobrogei de sud), apărută între anii 1879-1945.¹

Prezența lui Pericle Papahagi se face remarcată, în special, în revistele culturale și științifice, în care va continua să-și publice studiile istorice, filologice, folclorice sau o serie de însemnări pentru etimologii și toponimii. Primele apariții le regăsim în cunoscuta revistă științifică constănțeană *Analele Dobrogei*, la care a colaborat consecvent, între anii 1920-1923.²

În viața spirituală românească a Dobrogei Noi, care se contura cu mari eforturi, Pericle Papahagi a fost primul intelectual, care a creat un climat de animație culturală, prin înființarea unei reviste, respectiv, *Dunărea*, subintitulată „științifică și literară,” cu apariție săptămânală (Silistra, Tipografia „Durostor”), organ neoficial al *Cercului Cultural Dunărea*.

Sub raport cronologic, era prima revistă a Dobrogei de Sud și a treia revistă științifică, apărută în Dobrogea, după revistele constănțene *Analele Dobrogei* (organ al Societății Culturale Dobrogea, director C. Brătescu), care împlinea patru ani de la apariție, și *Limanul*, care a apărut

tot în 1923. În cei trei ani de existență (1923-1925), au apărut 13 numere, însumând 321 de pagini. Comitetul redacțional, în frunte cu Pericle Papahagi, era constituit, în majoritate, din intelectuali macedoromâni, precum Emanoil Papazissu, Gh. Z. Zuca, Mihai Pinetta. Scopul apariției, apare în *Precuvântare*, din care reproducem, pe scurt:

“În dorința ce o are Silistra de a fi un Centru cultural, în sufletul fiecăruia să găsească oglindirea trecutului ce ne-a lăsat atâtea relicve și explicarea situației de azi, ne-am grupat câțiva inși, care neprecupețind nimic, neurmărind nici un interes de ordin material, am pus la cale o acțiune culturală al cărei scop principal să fie editarea unei reviste fără caracter politic...”

În paginile revistei se regăsesc nume prestigioase de colaboratori, din țară, precum, V. Pârvan, G. Murgoci, I. Ghibănescu, Gh. Jianu, G. Profiru, A. Veru. Revista a publicat articole de critică literară, de istorie generală și istorie a Dobrogei, studii de folclor și etnografie dobrogeană, de arheologie a Dobrogei, probleme social-economice și filozofice, creații originale, traduceri și materiale de folclor dobrogean. Printre gesturile salutare ale presei, găsim cea mai adecvată apreciere, în paginile revistei *Analele Dobrogei* (IV, nr. 2, apr-iun 1923, p. 264):

„...revista colegilor din Durostor, *Dunărea*, înseamnă un nou câștig la mișcarea culturală dobrogeană. Colaboratorii săi, în totalitatea lor macedo-români, înțeleg să lucreze cu drag pentru colțul de țară pe care îl locuiesc, imprimându-i un caracter tot mai românesc. Se deosebesc

PERICLE PAPAHAĞI

articolele domnului Pericle Papahagi, membru corespondent al Academiei Române și director al liceului Silistra, pe care cititorii *Analelor* îl cunosc și din paginile acestei reviste. D-l Papahagi, pune probleme nouă și polemizează, în chestiuni filologice, cu alți învățați. Chiar dacă adevărul nu va fi în întregime nici de partea cealaltă, totuși, însăși punerea acestor probleme și discutarea lor este un mijloc de înviore a spiritului intelectualilor din această provincie și o încununare a lui pe căi mai sănătoase și mai utile decât cele de până acum. Această revistă era cu atât mai necesară la acea margine de țară, cu cât minoritatea bulgară din Dobrogea își scoate regulat și ea o revistă în Bazargic, *Fakel*...”

În revista *Dunărea*, Pericle Papahagi a publicat o serie dintre studiile de etimologie daco-

¹ Vezi și: Maria Pariza, op. cit., 349-351 *Analele*.

² Pericle Papahagi, „Cneazul Stefano Vogoride, în, *Analele Dobrogei*, I, nr.4 (1920), pp. 613-615; idem, „Școala bulgară din Silistra”, *ibid*, II, nr. 1 (ian-mar 1921), pp. 110-114 ; idem, „Etimologii”, [din lexiconul aromân], *ibid*, IV, nr. 1 (ian-mar 1923), p. 89-93 ; nr. 3 (iul-sep 1923), pp. 371-375 ș.a.

română și aromână, de lingvistică și toponimie, reflectând, în general, interesul său pentru toponimia balcanică, studii care-i conferă publicației o ținută științifică deosebită și a căror semnalare bibliografică o găsim oportună,³ în condițiile în care nu se regăsesc vehiculate, până în prezent, în

³Pericle PAPAHAĞI, „Forme lingvistice din aromână”, „Vaidomir” (jud. Durostor) : studiu toponimic, „Ileana Cosânzeana” [Studiu etimologic], „Sumedru : un nou element aromânesc în daco-română [studiu lingvistic], „Tulcea. Isaccea. Vrancea”, [studiu toponimic], în, *Dunărea*, I, nr 1 (ian-mai 1923), pp. 31-38; 64-67; 110-114; idem „Reni. toponimie românească”, *ibid*, I, nr. 2-4 (iun-aug 1923), p. 61-63; „Boboteaza la români”, „Dovezi din studiul limbii noastre despre continuitatea românilor în Dacia”, „Ostroavele Dunărene”, [Studiu lingvistic], „Etimologii”, „Cuvinte rare în aromână”, „Un amănunt despre Andrei Șaguna”, *ibid*, I, nr. 5-8 (sep-dec 1923), pp. 95-97; 112-117; 124; 125; 131; idem, „Din trecutul cultural al aromânilor”, „Saciște” (din toponimia aromână), *ibid*, II, nr. 9-12 (ian-apr 1924), pp. 187; 201-203; „Mocanii”, „Dobrogenești” : studiu de toponimie dobrogeană, „Nutrețul oilor”, „Balș Balica”. Raporturi lingvistice dacoromâne-macedoromâne, „Din ale păstoritului”, „Dzârú” : [studiu etimologic]; „Sâmbure”, *ibid*, II, (1925), pp. 3-10; 12-17; 22-29; 29-32; 39-44; 79-85; 87.

abordările critice ale operei sale, ceea ce înseamnă că nu au fost cunoscute.

Revista *Dunărea* rămâne și cea mai importantă revistă științifică apărută în Dobrogea de Sud, iar Pericle Papahagi rămâne personalitatea care i-a conferit această valoare.

O altă serie de studii, rezultate în urma cercetărilor asupra monumentelor durostorene, sau despre numismatică și toponimie dobrogeană, zac în colțul uitării, în publicații precum: *Arhiva*, *Pontica*, *Cadrilaterul*, *Țara lui Mircea* ș.a.⁴

Raportându-ne însă la gazetele locale ale epocii, aparițiile semnate de Pericle Papahagi, cât și cele relative la personalitatea sa, se poate constata că acestea sunt destul de rare și dispersate în câteva titluri de publicații, asociindu-se, în general, cu diferite contexte politice sau evenimente publice, ceea ce înseamnă că preocupările sale științifice au continuat să prevaleze, în raport cu alte preocupări.

Vom încerca, totuși, să le marcăm, tocmai pentru că sunt puținele date, care ne ajută să-i cunoaștem mai bine aceste laturi ale activității sale, în spațiul dobrogean.

În publicațiile cercetate, astfel de apariții, semnate Pericle Papahagi, se regăsesc numai în gazetele Cadrilaterului. Găsim o

⁴ Pericle PAPAHAĞI, „Însemnătatea monumentelor arheologice și numismatice”, în, *Țara lui Mircea*, I, nr. 17-18 (20 oct 1935), p. 3; idem, „Un sigiliu de argint al țarului Simion”, *ibid*, I, nr. 21-23, p. 7; idem, „Geludux Balachorum” : etimologia cuvântului Gelon, în, *Pontica*, I, nr. 6-7, (iun-iul 1939), p. 218-219;

astfel de informație în anul 1932, în contextul în care, la Silistra, apărea gazeta *Țara Noastră* (organ al Partidului Poporului din Durostor), Pericle Papahagi fiind menționat printre colaboratori, ca aderent la această formațiune politică. Această schimbare a condiției sale politice nu va scăpa de acuzațiile calomnioase ale adversarilor politici, exprimate în oficiosul liberal *Voința Durostorului*⁵.

Cîteva materiale interesante, sub aspect documentar, au apărut în ziarul *Semănătorul român* (național, economic, cultural și informativ, Silistra, 1935-1940), în contextul în care, Pericle Papahagi a fost președintele Ligii Antirevizioniste Române, Organizația județului Durostor, pregătind conștiințele românești în ceea ce privește pericolul ce-l prezintă revizuirea tratatelor de pace. Ziarul conține o rubrică specială a Ligii, în care sunt publicate și conferințele și articole de atitudine ale lui P. Papahagi.⁶

În ceea ce privește aparițiile din presă, în care este invocat numele său, constatăm că, și acestea sunt la fel de izolate și conjuncturale, precum scurte știri, de interes public, care anunță alegerea lui Pericle Papahagi în funcția de președinte al Comisiei interimare (primar) al orașului Silistra,⁷ sau câteva articole care îl menționează, alături de alți fruntași ai vieții locale, ca participant sau contribuabil, în contextul unor acțiuni culturale sau

⁵ Ziarul, cu apariție efemeră, reprezenta interesele guvernului Octavian Goga; directorul ziarului a fost avocatul Mihai Magiari, cumnatul de soră al lui Pericle Papahagi.

⁶ Un averescan, „O comedie bufă”, în *Voința Durostorului*, II, nr. 7-8, (15 apr 1932), p.2; C.N. ZAHARESCU, „Scrisoare deschisă d-lui Dr. (al Universității facultative Weigand) Pericle Papahagi... etc.etc.” în, *Voința Durostorului*, II, nr. 5-6 (14 mar 1932), p.3.

⁷ Pericle PAPAHAĞI, „Liga Antirevizionistă Română : Organizația jud. Durostor”, în, *Semănătorul Român*, IV, nr. 80, (mar 1936), p. 3; „Continuitatea românilor față de revizionism : conferință ținută de dl Pericle Papahagi [la] serbările Ateneului Popular Silistra”; *ibid*, III, nr. 53 (16 feb 1935), p. 1; idem, „Cazul Tarcinius” : [decan al Baroului Durostor], *ibid*, V, nr. 135-136 (6-9 oct 1937), p. 4.

sociale.⁸

În toamna anului 1938, Pericle Papahagi se va pensiona, retrăgându-se și din politică. În această perioadă va fi în atenția presei constănțene, pentru intenția sa de a dona Muzeului Regional al Dobrogei din Constanța colecția sa arheologică și numismatică solicitând, în schimb, un loc de casă, necondiționând, însă, această cerere, de donația sa.⁹ Modul ingrat, în care oficialitățile locale au rezolvat această situație, va fi readus în prim plan, în cotidianul *Dobrogea jună*, într-un articol apărut în dramaticele împrejurări ale anului 1940, când populația românească părăsește Cadrilaterul ce urma să fie integrat teritoriului bulgar, din care restituim un fragment relevant:

„Acum doi ani un cărturar a făcut o danie pe care înțelegem cât de greu i-a fost s-o facă.

Un cărturar a muncit la Silistra un sfert de veac conducând o școală, un liceu al cărui rost acolo, în orașul acela vechi românesc în a cărui dramatică istorie se va scrie începând de astăzi încolo, o pagină de intermezzo, al cărei sfârșit este de credința, dar nu și în puterea noastră să-l așezăm în critice, se cunoaște.

Acolo, la Silistra a fost o școală românească. Iar omul care a condus școala aceea timp de un sfert de secol, academicianul, singurul academician trăitor în Dobrogea, docentul universitar Pericle Papahagi care de dragul Silistrei și al nostru, al „băieților” lui, a îndepărtat de la sine o catedră universitară care i se oferise și pe care ar fi cinstit-o, ia acum, la vreme de bătrânețe, calea pribegiei.

Fără îndoială, pentru dascălul acesta bătrân, părinte sufletesc a douăzeci și cinci de rânduri de oameni, se va găsi în ce a mai rămas

⁸ ***Știri, în *Țara lui Mircea*, IV, nr. 56 (10 feb 1938), p.2.*** „Nouii primari ai orașelor Dobrogene”, în *Dobrogea jună*, XXXV, nr. 35 (17 feb 1938), p.1.

⁹ Vezi, în acest sens: *** „O serbare în, școlară” / la Silistra/, în *Plugul*, I, nr.4 (15 feb 1920), p. 2; *** „Întrunirea coloniștilor pentru ridicarea unui internat”, în *Românul* (Silistra), VIII, nr. 127 (25 mai 1936), p.2.

din țară, un loc, un adăpost. (...) „Ce va lua cu el?

Biblioteca-i vastă și mai ales colecția arheologică a cărei faimă a trecut de mult granițele țării. Din colecția aceasta Pericle Papahagi a rupt, acum doi ani, o parte pe care a donat-o muzeului regional al Dobrogei la Constanța. Era averea lui, plătită cu banii lui, o știm asta și știm și cu câte privațiuni o făcea.

Omul de știință însă n-a prețuit averea aceasta sub raportul banilor pe care i-a dat pentru ea, ci sub acela al folosului pe care l-ar aduce culturii țării.

Primăria Constanța i-a oferit un loc de casă în schimbul darului. Prin urmare Pericle Papahagi, cărturar siliștean, ar fi devenit cetățean al Constanței.

N-a devenit însă pentru că la primărie s-au găsit câțiva șmecheri mărunței care au avut asemenea socoteli încât au întors pe dos hotărârea primăriei și au găsit pentru Pericle Papahagi un loc de casă, nu tocmai afară din oraș, dar în orice caz cam aproape de marginea lui. Nici până azi chestiunea locului nu a fost rezolvată”. (Ion Neicu, „Pericle Papahagi”, în *Dobrogea jună*, 38, nr. 4, (feb 1940, p. 2.).

Nu deținem date despre locul în care a ajuns restul colecției, care ar fi înnobilit această urbe, dar știm că valoarea ei depășea, cu mult, valoarea unui loc de casă.

După acest episod, s-a retras împreună cu soția sa, Maria, și cu câteva rude apropiate, la Pitești. S-a stins din viață în dimineața zilei de 20 ianuarie 1943, după o grea suferință, și a fost înmormântat în ziua de 22 ianuarie, la Cimitirul

Familie de aromâni. Din colecția Steliana Gima

„Reînviera” din București.¹⁰

Necrologul publicat în paginile ziarului „Dobrogea jună”, de Ion Neicu, fostul său elev, a rămas cel mai relevant text, în publicațiile dobrogene, în ceea ce privește felul în care a fost receptat profesorul, intelectualul și omul Pericle Papahagi, în acest spațiu. De aceea, considerăm că merită restituit în întregime, spre a-i facilita accesul.

”Pericle Papahagi a fost 25 de ani încheiați director al liceului nostru din Silistra, școală de omenie și românism, „liceul Durostor”.

Pericle Papahagi a fost un profesor așa cum nici autorii de tratate pedagogice în cele mai optimiste ale lor așteptări nu-și puteau închipui.

¹⁰ *** De la muzeul regional al Dobrogei, în *Dobrogea jună*, XXXIV, nr. 154 (21 sep 1938), p. 2; în articol se precizează că D-l. I.Micu, conservatorul muzeului a adus de la Silistra colecția arheologică donată de prof. Pericle Papahagi; Ion NEICU, Despre muzeul etnografic al Dobrogei, în *Țara lui Mircea*, nr. 77 (apr 1939), p.1. Vezi și : Virgil COMAN, op. cit.

El a fost profesorul dublat de cercetător. Dar mai înainte de acestea a fost om și părinte.

El nu încerca – și poate nici nu se gândea să fie aspru. Reușea însă să fie ascultat.

Lețiile lui, mai ales la clasele superioare, erau adevărate prelegeri universitare. Dacă cei care i-au fost elevi au putut intra cât de cât în tainele limbii române, dacă am priceput legile vieții acestei limbi și dacă am ieșit din școală cu stăpânirea ei, pentru aceasta suntem datori lui Pericle Papahagi.

Erudit, el n-a fost pedant. Lețiile lui erau ceasuri de adevărată desfătare intelectuală, care ne cuprindea ca o vrajă, fără ca el să fie orator.

Cercetător, Pericle Papahagi a fost un folclorist de seamă, care

i-a adus intrarea lui ca membru al Academiei Române, iar în ultimii 20 de ani ai vieții sale Pericle Papahagi a fost numismat și arheolog.

Colecția lui de monede, realizată din ceea ce a cules la Silistra și în împrejurimi este cunoscută până și în America, de unde s-au făcut oferte de cumpărare, cărora nu le-a răspuns fiindcă n-a vrut s-o dea afară din țară și fiindcă nu se putea despărți de ea.

Iar ca arheolog, el a făcut să crească muzeul liceului, pe care, câțiva elevi în lipsa lui, pe vremea aceea a fost câteva luni parlamentar, după care a pus definitiv cruce politicii, îl înființaseră cu un entuziasm care n-a fost mai tineresc decât al vârstnicului dascăl.

Acum trei ani (1940) Pericle Papahagi, bătrân și bolnav, lăsând

în urmă-i amintirea a douăzeci și cinci de ani de muncă și bruma de avere ce reușise să o înjghebe, a luat drumul pribegiei.

Tot așa a plecat de la Silistra acum 7 decenii un alt dascăl român: Costache Petrescu.

Memoria lui Pericle Papahagi va mai fi cinstită o dată iar numele lui se va mai rosti cândva..."(Ion NEICU, „Pericle Papahagi” în *Dobrogea Jună*, 41, nr.8 (27 ian 1943), p.3.

Considerăm că, prin această contribuție, bazată pe o investigare sistematică a presei dobrogene, am reușit să aducem un spor informațional, care să-i întregască imaginea acestei personalități dobrogene, Pericle Papahagi, la dimensiunile pe care le merită.

Despre autor

PARIZA MARIA – lector universitar, specialist în bibliologie, știința informării și documentaristică, a absolvit Facultatea de filologie a Universității din București (1978) unde a obținut și titlul de doctor în filologie cu distincția *Magna cum laude* (2004). Și-a desfășurat activitatea la Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” din Constanța (1973-2000) și la Universitatea „Ovidius” Constanța (2000-2014).

A publicat lucrări de specialitate, de autor unic (*Curs de secretariat și asistență managerială*, București, C.H. Beck, 2008), de coautor (*Aromânii în publicațiile culturale. Bibliografie analitică. 1880-1944*, București, Sigma, 2003; *Manual de secretariat și asistență managerială*, București, Editura Universității din București, 2003) și în colectiv de autori (*Anuarul Bibliografia Dobrogei*, 11 volume, anii 1987-1996, Constanța, Biblioteca Județeană; *Istoria jurnalismului din România în date*, coord. Marian Petcu, București; Iași, Polirom, 2012).

Pasionată de știința documentării și a cercetării culturii aromânilor a publicat o serie de studii în lucrări de referință („Prezența macedoromânilor în presa Dobrogei de sud”, în *Dobrogea. 1878-2008. Orizonturi deschise de mandatul European*, coord. Valentin Ciorbea, Constanța, 2008; „Prezența aromânilor în presa românească din secolul al XIX-lea”, în *Presa locală și regional românească în context European*, coord. Gabriela Rusu Păsărin, Pitești, 2010) și în alte volume de studii și comunicări. A publicat studii, eseuri, articole, recenzii și indici bibliografici în reviste de specialitate și culturale locale, naționale și internaționale (*Analele Dobrogei*, *Biblioteca*, *Biblion*, *Tomis*, *Revista de literatură și studii aromâne*, *Deșteptarea-Revista aromânilor*, *Dimândarea*, *Zborlu a nostru* – Freiburg, Germania, Fara armânească - Ontario, Canada ș.a.). A desfășurat și activități editoriale (redactor, îngrijitor de carte, prefațator) și colaborează, din 2010, la „Proiect Avdhela. Biblioteca virtuală a culturii aromâne”, cu studii și transpuneri în dialectul aromân.

Disticții onorifice: *Diplomă de onoare* a Centrului European de Studii Aromâne (CESA) din Freiburg, Germania (2002), pentru activitate de documentare; *Diploma LIBER GRATUS*, pentru slujirea devotată a cărții și bibliotecii, conferită de Biblioteca Județeană Constanța; *Medalia „500 de ani de tipar românesc. 1508-2008”*, conferită de Biblioteca Metropolitană București și alte diplome și medalii acordate cu prilejul participării la evenimente științifice și culturale. Este inclusă în lucrarea de referință *Bibliologi români. Dicționar*, Târgoviște, Bibliotheca, 2011 și cu studii citate în enciclopedia online *Wikipedia*.

Un remarcabil obiectiv istoric din Mangalia: Zidurile de apărare a Cetății Callatis

■ Sorin Marcel COLESNIUC

Orașul Mangalia este construit peste vechea cetate Callatis, întemeiată, conform izvoarelor istorice scrise, la sfârșitul secolului al VI-lea a.Chr., de coloniștii doriene veniți din Heracleea Pontică. Ei au întemeiat cetatea la porunca Oracolului din Delphi, pe o așezare getică ce apare în izvoarele arheologice cu denumirea de Acervetis sau Cerbatis. Deși, până în prezent, cele mai vechi materiale și *sît-uri* arheologice, pe care noi le-am descoperit la Mangalia, sunt datate în secolul al IV-lea a.Chr., Alexandru Avram este de părere că, din punct de vedere istoric, este de preferat să reținem, ca dată a întemeierii cetății Callatis, secolul al VI-lea a.Chr.¹

Încă din anul 1901, arheologul Vasile Pârvan, supranumit părintele arheologiei românești, i-a cerut colaboratorului său, Pamfil Polonic, să înregistreze zidul de incintă al cetății Callatis, care se vedea, pe alocuri, la suprafață. În anul 1913, Vasile Pârvan solicita autorităților statului român cercetarea întregului perimetru al cetății Callatis și punerea în valoare a orașului antic. În anul 1915, D.M. Teodorescu a descoperit, în nord-estul cetății, edificii datate în perioada romano-bizantină, iar, în anul 1924, O. Tafrali și Th. Sauciuc-Săveanu au realizat sondaje în interiorul cetății, ultimul dintre cercetători continuând săpăturile până în anul 1942. Zidul de apărare al cetății Callatis a fost cercetat, în anii 1930 și 1931, de Radu Vulpe și Vladimir Dumitrescu.

În perioada anilor 1949-1950, Emil Condurachi a condus cercetările realizate de către un colectiv de

Zidul cetății Callatis

specialiști al Academiei Române, la zidul de apărare al cetății Callatis. În perioada 1959-1967, cercetătorii Institutului de Arheologie al Academiei R.S.R. au supravegheat lucrările de sistematizare și reconstrucție ale orașului Mangalia. Cercetarea completă a edificiului roman târziu (palatul episcopal și bazilica de tip sirian), din colțul de nord-est al cetății, a constituit un bun prilej pentru cercetarea și punerea în valoare a laturii de nord a incintei cetății.²

Așadar, printre monumentele istorice deosebit de importante, cercetate pe parcursul secolului al XX-lea, sunt și zidurile de apărare a cetății Callatis. Orașul, la fel ca toate cetățile antice, era înconjurat de ziduri care îl protejau de atacurile venite din exterior. Zidurile apărau, în special, principalele construcții ale orașului: temple, bazilici, gimnazii, băi publice, piețe și diverse alte edificii publice și private. În

afara zidurilor de apărare se aflau și alte cartiere (*extra-muros*), unde locuiau cei mai puțin avuți, care se refugiau între zidurile cetății, în caz de pericol.

Constantin Preda consideră că cetatea Callatis a avut, pe parcursul existenței sale, trei incinte, care au păstrat același traseu.³ Prima incintă, cea elenistică, a fost construită în secolul al IV-lea a.Chr., iar, în prezent, se mai pot observa doar părți din temelie și puține urme din partea sa superioară. Zidul fusese construit de greci, din blocuri mari de piatră de calcar, de forme paralelipipedice, atent cioplite. Blocurile de piatră aveau dimensiuni cuprinse între 70/115 și 40/45 centimetri. Între blocurile de piatră, aflate la exterior și interior, zidul era umplut cu pământ și pietre necioplite (amestec numit *emplecton*), iar la nivelul de călcare antic se păstrează mici canale prin care se scurgea apa pluvială. Pe latura de vest a cetății se păstrează temelia și două rânduri de blocuri

¹ Alexandru Avram, Gh. Poenaru Bordea, Coloniile grecești din Dobrogea, în *Istoria Românilor*, vol. I, Moștenirea timpurilor îndepărtate, Editura Enciclopedică, București, 2010, pp. 567-568.

² Constantin Preda, Emilian Popescu, Petre Diaconu, Săpăturile Arheologice de la Mangalia (Callatis), în *Materiale și cercetări arheologice*, VIII, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962, p. 439.

³ Constantin Preda, *Callatis*, Ediția a II-a, Editura Meridiane, București, 1968, p. 20.

Zidul de nord al cetății

de piatră, în timp ce pe latura de nord se mai poate observa doar un rând sau două de blocuri de piatră.

În anul 1965, după cum menționează Constantin Preda, în zona de sud a Mangaliei s-a descoperit, pe o distanță de 100 de metri, o parte dintr-un alt zid de apărare a orașului Callatis, datat în epoca elenistică. Orientat pe direcția est-vest, având o lățime de 3,75 metri, zidul se pierdea în apa Mării Negre. Pe laturile exterioare, zidul era construit din blocuri mari de piatră, iar la mijloc era umplut cu piatră sfărâmată și pământ. Fiind o zonă mlăștinoasă, blocurile de piatră au fost așezate pe o rețea de bârne din lemn, cu dimensiunile de 14/18 centimetri la capete, care s-au conservat destul de bine.

Valeriu Georgescu subliniază că zidul de nord al incintei elenistice, cu o grosime de 4,50 metri, a fost cercetat și în anul 1982, la intersecția Străzii Vasile Pârvan cu Șoseaua Constanței.⁴ În anul 1984, o porțiune din zidul elenistic a fost salvată în zona blocului M5. Dimensiunile blocurilor de piatră, din care a fost construit zidul, sunt de: 130/150 centimetri, respectiv 35/95 centimetri. *Emplectonul* este alcătuit din piatră măruntă, amestecată cu argilă. O nouă cercetare arheologică, desfășurată în anul 1993, în perimetrul Bisericii Catolice, a evidențiat șanțul de apărare al incintei elenistice, care are o lățime de 13 metri, iar după alți 13 metri spre sud a fost cercetat un alt șanț, cu o lățime de 5,60 metri. În anul 1978, latura de vest a cetății grecești a fost cercetată la intersecția Străzii Sirenei cu Bulevardul 1 Decembrie 1918.

În anul 313 a.Chr., cetățile grecești din zona Dobrogei de astăzi, printre care și Callatis, se răscoală împotriva stăpânirii macedonene, dar acestea sunt înfrânte

de satrapul Lysimach, viitorul rege al Traciei. Între anii 310–309 a.Chr., cetatea Callatis se află în fruntea unei noi și puternice răscoale împotriva lui Lysimach, iar cetățenii callatieni au fost supuși unui lung asediu.⁵ Cu acest prilej, zidurile de apărare a cetății își demonstrează, pe deplin, rolul pentru care au fost construite. În anii 72-71 a.Chr., orașele grecești au fost cucerite de Imperiul roman, dar, după un deceniu, stăpânirea romană a fost înlăturată. În anii 29-28 a.Chr., romanii recuceresc zona de astăzi a Dobrogei și rămân aici până la începutul secolului al VII-lea p.Chr.

Cetatea Callatis a fost refăcută de romani cu un nou zid de apărare, care se suprapune peste cel grecesc.⁶ Latura de nord a fost cercetată pe o lungime de 370 metri, latura de vest s-a stabilit

că a avut o lungime de 420 metri, iar latura de sud 120 metri. Spre deosebire de zidul grecesc, cel roman are blocurile de piatră legate cu mortar de var. Partea exterioară este mult mai atent lucrată, cu blocuri de piatră cu dimensiuni cuprinse între 70 și 100 centimetri. Pe partea interioară au fost utilizate blocuri de piatră mai mici și neuniformizate.

Zidul roman are lățimea cuprinsă între 3,10 și 3,40 metri,⁷ iar, dacă în momentul construirii lui avea o înălțime de 8–9 metri, în prezent se mai păstrează cel mult 2 metri. Laturile incintei (de nord, de vest și de sud) erau prevăzute cu turnuri de apărare. Pe latura de vest a fost cercetată o poartă de acces în cetate, flancată de două turnuri de apărare. O altă poartă, de dimensiuni mai mici, fusese construită pe latura de sud a cetății.

O nouă refacere a zidurilor de apărare a avut loc în secolul al II p.Chr., după invazia costobocilor în Dobrogea, din anul 170. Distrugerile provocate de costoboci l-au determinat pe guvernatorul roman, Marcus Valerius Bradua, să instituie un impozit special pentru refacerea zidurilor de apărare a cetății Callatis. În lucrarea antică intitulată „*Historia Augusta*” se precizează că împăratul Gallienus a trimis doi arhitecți din Bizanț, care aveau ca misiune refacerea fortificațiilor cetăților din zona Dobrogei de astăzi.

Zidul, construit se pare pe traseul incintei elenistice, a protejat orașul până la începutul secolului al VII-lea, când, în urma atacurilor avarilor și slavilor, cetatea a fost definitiv distrusă. Constantin Preda menționează că, de-a lungul laturii de vest a zidului de apărare, se afla un șanț cu val de apărare, cu adâncimea de aproximativ

⁵ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 56.

⁶ Constantin Preda, *op. cit.*, pp. 21 – 22.

⁷ Constantin Preda, Emilian Popescu, Petre Diaconu, *op. cit.*, p. 441.

5–6 metri, fortificație vizibilă în prima jumătate a secolului al XX-lea.⁸

Pe latura de nord a incintei au fost cercetate două turnuri de apărare, de formă rectangulară.⁹ Turnul dinspre est are laturile dinspre nord și sud de 7,80 metri, iar cele dinspre est și vest de 6,15 metri. Turnul dinspre vest, aflat la 34,50 metri de primul, are laturile dinspre nord și sud de 7,30 metri, iar cele dinspre est și vest de 7,45 metri. În colțul de nord-vest al cetății a fost cercetat un alt turn de apărare, de formă patrulateră. Valeriu Georgescu susține că în apropierea colțului de nord-vest se afla și o poartă mai mică de acces în cetate.¹⁰

Cu prilejul unor lucrări edilitare, efectuate la începutul anilor '60, zidul roman de apărare a cetății Callatis a apărut și în zona Casei de cultură din Mangalia.¹¹ Astfel, au fost identificate urme ale laturilor de vest și de sud ale incintei callatiene. Pe latura de sud au apărut și ruinele uneia dintre porțile de acces în cetate. Tot aici au fost identificate și urmele incintei grecești.

Noi cercetări arheologice de salvare s-au desfășurat în anii 1993-1994, moment în care s-a constatat că lucrările de construire a hotelului Scala au afectat latura de sud a incintei callatiene.¹² Cercetările au evidențiat latura de sud a cetății, dar și un turn de apărare de formă rectangulară, cu o lățime a zidurilor de 3,05 metri. Talpa fundației turnului a apărut la adâncimea de 4,75 metri.¹³ Valeriu Georgescu nu exclude posibilitatea ca acest turn să reprezinte unul dintre turnurile de apărare ale porții de pe latura de sud a cetății Callatis.

Așadar, ca urmare a celor prezentate, putem concluziona că atât grecii, cât și romanii, au fost foarte preocupați de sistemul defensiv al orașului Callatis. În urma cercetărilor efectuate, pe parcursul a peste un secol, s-a constatat că, la Callatis, au fost ridicate două incinte: prima - construită la sfârșitul secolului al IV-lea a.Chr., iar cea de-a doua - în secolul al II-lea p.Chr. De-a lungul veacurilor, callatienii au refăcut zidurile cetății. O opinie aparte, prezentată mai sus, o are Constantin Preda, care susține că au existat trei faze de construcție. Cert este faptul că zidurile de apărare ale orașului Callatis au avut un rol deosebit de important, pe parcursul existenței cetății, din secolul al IV-lea a.Chr. (când au fost construite) și până la începutul secolului al VII-lea p.Chr., când cetatea a fost definitiv distrusă de popoarele migratoare.

⁸ Constantin Preda, *op. cit.*, pp. 21 – 22.

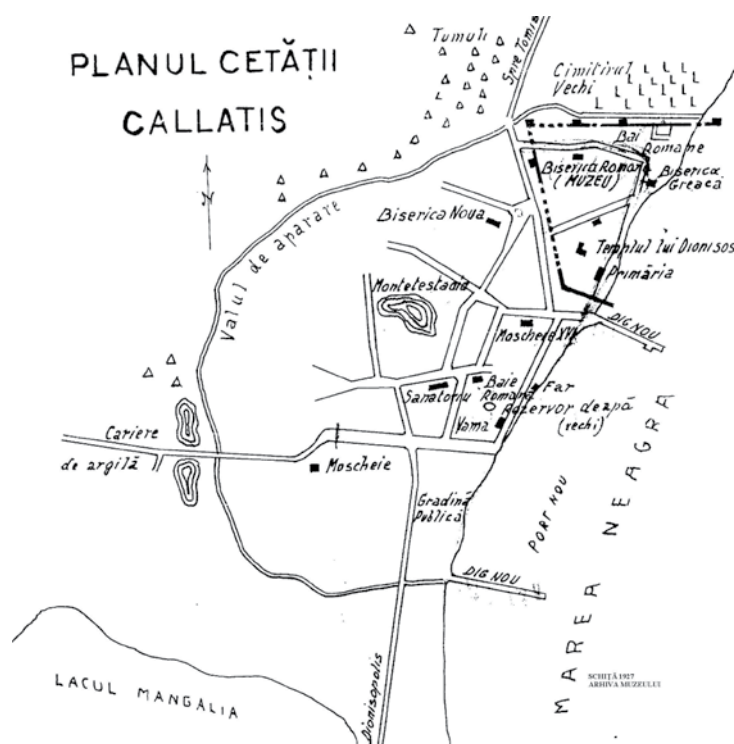
⁹ Constantin Preda, Emilian Popescu, Petre Diaconu, *op. cit.*, p. 441.

¹⁰ Valeriu Georgescu, Stoica Lascu, *op. cit.*, p. 31.

¹¹ Constantin Preda, Emilian Popescu, Petre Diaconu, *op. cit.*, p.441.

¹² Valeriu Georgescu, Stoica Lascu, *op. cit.*, p. 36.

¹³ *Ibidem*, p. 37.

Despre autor

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC: absolvent al Facultății de Istorie și Științe Administrative a Universității „Ovidius” Constanța (specializare: Istorie – Arheologie); studii aprofundate la aceeași facultate (specializare: Istorie modernă și contemporană), master în Științe Politice la Școala Națională de Studii Politice și Administrative București (specializare: Securitate și Diplomatie); doctor în istorie al Facultății de Istorie și Patrimoniu din cadrul Universității „Lucian Blaga” Sibiu (specializare: Istorie).

Încă din perioada studenției a lucrat în mass-media, unde a continuat să lucreze și după terminarea facultății, iar din anul 1998 s-a angajat, ca muzeograf, la Muzeul de Arheologie „Callatis” din Mangalia. A promovat pe funcția de cercetător științific și a devenit șeful secției *Expoziție, valorificare patrimoniu, relații publice* din cadrul muzeului. În perioada 2009 – 2013 a ocupat funcția de director al Muzeului de Arheologie „Callatis” Mangalia, iar din anul 2013 este șeful Muzeului „Callatis” din cadrul Complexului Cultural din Mangalia.

A publicat: șapte volume (coautor și/sau coordonator științific la cinci dintre ele); peste 70 de studii și articole științifice în reviste de specialitate; peste 300 de articole de istorie în reviste de cultură și ziare. A inițiat și derulat sute de proiecte culturale constând în: sesiuni științifice naționale și internaționale, colocvii, simpozioane, cercetări arheologice, expoziții temporare, lecții deschise de istorie, seri culturale (cuprinzând: spectacole de teatru, muzică folk și poezie) și multe altele. A primit numeroase premii și diplome pentru activitatea sa profesională.

Povestea de viață a Mariei Guțunoris, prima moldoveancă din Vama Veche:

„Am suferit enorm, dar, în Dobrogea, mi-am cunoscut dragostea!”

Articol de Alexandru VLĂDESCU

Dobrogea a reprezentat dintotdeauna multiculturalitate. Fie că au fost tătari, turci, lipoveni, greci, armeni sau italieni, cu toții au trăit în pace alături de români. Regiunea din Sud Estul României le-a fost casă, le-a fost masă și le-a fost familie, înainte de toate. Astăzi vom cunoaște povestea doamnei Maria Guțunoris, o moldoveancă care a rămas pe viață legată de Dobrogea.

Poposim în satul Vama Veche, acolo unde „harta se agață în cui”, după cum le place sătenilor să vorbească despre localitatea lor. O întâlnim pe doamna Maria Guțunoris, care se întorcea de la cumpărături, și pătrundem în lumea ei. Doamna Maria sau „Maricica”, după cum o strigă apropiații, s-a născut în urmă cu 62 de ani. Povestea ei începe în satul Buda, comuna Lespezi din județul Iași. A făcut parte dintr-o familie numeroasă, cu opt copii, din care ea era cea mai

mare. Dar viața a încercat-o de la vârstă fragedă.

La doar 14 ani, din cauza traiului tot mai greu al familiei, a luat o decizie care i-a schimbat radical viața. În vacanța de vară, în urma unui anunț, prin care se căutau mai mulți oameni la sapă, pe câmpurile din jurul orașului Brăila, doamna Maricica se urcă în trenul de Iași-Brăila spre un câștig sigur. Unul financiar. Deși, peste ani privind, doamna Maricica își dă seama că nu banii au fost câștigul cel mai mare, ci

noua viață. Așa se face că, îmbarcată alături de alți 24 de oameni, toți din Moldova, fiecare cu visele și cu speranțele lui, a luat drumul greu al muncii. Timp de două luni, adolescenta Maria a muncit din toate puterile, cot la cot cu oameni mari dar și cu cei de-o vârstă cu ea.

“AM SUFERIT ENORM”

“Amintirile din acea perioadă sunt dureroase. Am suferit enorm! Mâncam pe câmp, în arșiță, din niște castroane, fiecare cu porția lui. Căldurile erau mari, iar apa era murdară. Nu mai spun că m-am îmbolnăvit. Eram cazați într-un internat alături de alți 20 de oameni. Era mai rău ca la pușcărie”, își amintește cu lacrimi în ochi, Maria Guțunoris.

După cele două luni petrecute pe câmpurile Brăilei, Maria Guțunoris revine acasă, dar nu cu mâinile goale. A dăruit familiei cei câțiva bănuți câștigați și a mai adus și niște porumb. Pentru a face mămăligă, dar și pentru a hrăni animalele.

Despre autor

Alexandru Vlădescu este redactor al ziarului „ZIUA de Constanța”, redactor colaborator al revistei „Datina” și student la Universitatea „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Litere, specializarea „Jurnalism”, în anul III.

DESTINUL ÎI PREGĂTEȘTE O SUPRIZĂ

Un an mai târziu, Maria lua din nou drumul greu al vieții. De data aceasta, destinul a condus-o în sudul Dobrogei, în localitatea Limanu. Tot pentru munca la câmp, tot pentru a-și ajuta familia. Doar că tăiatul cocenilor și culesul porumbului i-au adus jumătatea. Aici, la Limanu, tânăra moldoveancă, în vârstă de 15 ani pe atunci, îl cunoaște pe tânărul Nicolae.

“Stăteam în chirie în casa surorii lui. Venea mereu în vizită la sora lui, până a pus ochii pe mine și nu m-a mai lăsat să plec acasă. A venit soacra mea, m-a cunoscut și m-a și luat în casa viitorului meu soț, la

Vama Veche”, adaugă.

A urmat o perioadă grea, în care tânăra s-a angajat la fostul C.A.P. din Vama Veche, cu ajutorul unei mătuși a viitorului soț, și nu s-a mai întors acasă. Ocupată cu munca, mutată în casa viitorului soț, doamna Maricica a abandonat școala, dar și-a ajutat de la distanță frații și părinții. A continuat să meargă cel puțin o dată pe an la Iași, pentru a-și vizita familia.

MAREA NEAGRĂ I-A FOST MARTORĂ

“Într-un fel, mi-a fost foarte greu să rămân aici. Eram străină și chinuită, dar trebuia să muncesc mult ca să îmi pot face gospodăria

pe care mi-am dorit-o. Lor, părinților mei, le-a părut rău că s-au despărțit de mine. Dar eu aveam acum alte vise. Voiam să fiu o femeie care să îmi văd de gospodăria mea, de familia mea. Mică cum era gospodăria, dar îmi dădea curaj să lupt”, ne mai spune doamna Maricica.

Astăzi, femeia trecută de 62 de ani are o viață liniștită. Trăiește alături de cei doi nepoți, de fiică, ginere și soț. Se bucură că locuiește aproape de mare, despre care spune că i-a fost fidelă ascultându-i necazurile, și îi mulțumește în fiecare zi lui Dumnezeu pentru că i-a îndrumat pașii spre Dobrogea.

Majoretele Centrului Cultural „Teodor Burada”, la Ziua Culturii Naționale

Majoretele Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor Burada” au participat recent la o amplă acțiune culturală organizată cu prilejul Zilei Culturii Naționale. Evenimentul a avut loc la Teatrul Național de Operă și Balet „Oleg Danovski” și a fost organizat de Studioul Regional Radio Constanța în cadrul proiectului „Eu aleg România!”.

Trupa de majorete a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor Burada”, coordonată de profesor Adriana Hoidrag, a prezentat un program inedit în acompaniamentul muzical susținut de Fanfara Militară a Forțelor Navale Române.

Ziua de 15 ianuarie, ziua poetului național al Românilor, Mihai Eminescu, a fost stabilită prin lege, în anul 2010, ca Ziua Culturii Naționale. În expunerea de motive a celor 51 de parlamentari inițiatori se arată că „Ziua Culturii Naționale va fi o zi în care nu numai celebrăm un mare creator, dar și o zi de reflecție asupra culturii române, în genere, și a proiectelor culturale de interes național”.

Micii artiști ai Trupeii Arca la Runcu

■ Dan COJOCARU

Artiștii Trupeii Arca au ajuns la copiii din satul Runcu situat în comuna constănțeană Pantelimon. Era în Ajun, aproape de înserat, când Moș Crăciun a venit însoțit de daruri care au fost lăsate la biserica cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”. Acestea au fost primite de copii chiar în ziua cea sfântă de Crăciun din mâinile părintele Constantin Nedelcu. Spiriduși ai lui Moș Crăciun au fost o parte din membrii trupei de teatru Arca, trupa fiind mult mai numeroasă, formată din copii și adolescenți de la centrele de plasament din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, dar și din copii care știu ce înseamnă să ai o familie frumoasă. Micii actori de la Arca, care activează în cadrul Centrului Cultural Județean Theodor Burada, au trudit timp de două zile pentru a împacheta cadourile, dar nu au simțit oboseală. Doar o imensă bucurie, acea bucurie pe care numai faptele bune o pot da.

Aflaseră ajutoarele Moșului că la Runcu există o grădiniță în care 29 de copii nu au nicio jucărie! Au umplut microbuzul Direcției Județene de Asistență Socială și Protecția Copilului cu dulciuri, haine, încălțăminte și jucării și au pornit la drum!

Odată cu sosirea lor, lăcașul de cult din satul Runcu s-a umplut de daruri și de mireasma faptelor bune. De la Constanța copiii au venit și cu colinde tradiționale pe care le-au cântat în sfântul lăcaș al cărui protector este Sfântul Nicolae, sfântul copiilor. Copiii prea mici ca să plece la colindat prin sat au avut marea bucurie să-l vadă, mulți dintre ei în premieră, pe Moș Crăciun, care avea ceva din alura unui bun prieten al copiilor de la Arca, actorul Ionuț Alexandru.

Întâlnirea cu Moșul a fost emoționantă și pentru mine, bucuros să revin în satul natal, înaintea luminatului praznic al Nașterii Pruncului Iisus, cu daruri pentru pruncii din localitatea Runcu.

Despre autor

Dan Cojocaru, actor TSC, manager DJDEF Constanța, realizator și prezentator de emisiuni TV, inițiator și coordonator al proiectului „Trupa Arca” al DGASPC și Centrului Cultural Județean Teodor Burada. Absolvent al Universității Hyperion, Facultatea de Arte specializare actorie-musical, clasa Ileana Ploscaru. Roluri interpretate în zeci de spectacole dintre care amintesc: Să trăiască răposata - regia Alexandru Darian, O fată îndărătnică - regia Constantin Dinischiotu, Ginere de import - regia Constantin Dinischiotu, Parlamentul melodiilor - regia Constantin Dinischiotu, Fantasio Color - debut 1988, Să ne răzbumăm, iubito - regia Felicia Dalu, Niște năroji - regia Iulian Enache, Visul unei nopți de vară - regia Marcel Țop, Nunta lui Figaro - regia Cristian Ioan, Alte zeci de spectacole din repertoriul TSC și al Teatrului de Revistă Fantasio, la revistă și la Secția pentru copii și tineret. Premiul pentru cel mai bun actor în rol secundar la Festivalul Național al Teatrelor de Revistă în 1996.

Cărvăneni care nu mai sunt, dar au rămas Amintiri

■ Ion I. ZAMFIRESCU

Olteanu Toader. Când am hotărât a vorbi despre “cărvăneni care nu mai sunt...”, i-am avut în vedere pe cărvănenii din toate cele patru sate ale fostei comune Carvăn: Carvănu Mare, Carvănu Mic, Goruni (Velichioi) și Cuigiuc, satul de unde era nenea Toader, Omul nostru. El mergea deseori și pe la Carvăn (centru de comună cândva), cu treburi, mai ales că aici locuiau multe din rudele sale, apropiate sau mai depărtate.

Datorită faptului că și nenea Toader era trecut prin “prea multe vaduri de amărăciune”, oamenii din sat aveau multe de învățat de la acest consătean, doar aparent “ciudat”, în sensul că (el) doar lăsa impresia că ar fi un om “închis în el”, realitatea fiind cu totul alta! Era, însă, doar o aparență a multor “interlocutori” de-ai săi, cu care “mai schimba o vorbă”, ca “să treacă vremea cu folos”, cum obișnuia să spună el. Dacă doar vrea să lase impresia semenilor săi că el este un om tăcut, “închis în el”, nenea Toader era, totuși, o fire destul de comunicativă, dar cu vizibile trăiri interioare, deoarece Omul suferise “mult și multe”, - după cum se destăinuia, uneori, apropiatilor săi.

Dacă puterile îl cam slăbeau pe om în anii mai de pe urmă, nenea Toader nu vroia să audă, nicicum, de bătrânețe! Drept urmare, el tot mai lucra în “colectivă”, dar mai ales “pe lângă casă, ca omul cu treburi!” Căci și acestui oltean nu-i era neam

străină munca, de bună seamă, fiindcă, - filozofa el ori de câte ori i se ivea prilejul-, “doar munca, da’ o muncă “pă bune”, cinstită îl poate ține pe om pe picioarele lui, ce mai!”

După felul în care nenea Toader căta să-și alcătuiască exprimarea, rezulta, fără tăgadă, că Omul stăpâna oarece știință de carte, atâta vreme cât citea, oricum, cu ușurință un ziar și căuta a se exprima cât mai corect, mai ales că unul din copiii săi, Angelica, era dascăl al școlii din sat (din Cuigiuc, adică).

Dar el nu făcea niciodată “caz” de știința lui de carte în “vorbele” purtate cu consătenii săi! În acest “sens”, nenea Toader avea o vorbă a lui, pe care ținea să și-o mărturisească semenilor: “chiar dacă tu ai ceva mai multă carte la cap, nu trebuie să faci pe deșteptu’ cu ai mai dă jos!”

După mărturisirile sale, dar mai ales după decorațiile pe care nenea Toader le purta în zile de sărbătoare, îndeosebi de ziua eroilor, oricine și-ar fi putut da seama că și el a fost unul din atâția eroi ai neamului nostru de eroi! Căci și el își primejduise viața în încrâncenate bătălii purtate și de oștenii noștri în războiul prăpăditor! Omul nostru luptase, alături de mulți alți eroi ai neamului, pe frontul de est cât și pe cel de vest, întru liniștea țării, a nației noastre (de eroi)!

În acest sens, - mai întârea nenea Toader Olteanu în momente de reflecție patriotică-, “atunci când tu

te socoți cu adevărat român, apoi trebuie să fii mereu cu țara, pentru liniștea ei!” Din război, omul s-a întors acasă, dar beteag la un picior și cu un cântec eroic despre aprigele înfruntări din munții Tatra, cântec pe care îl fredona, adeseori cu nostalgie, cu amărăciune în suflet.

Lupte amarnice, înverșunate au fost duse, pe pământ românesc, și la Oarba de Mureș. Și la Carei, de asemenea s-au purtat bătălii grele, “toate din dorința de a-l alunga pe vrăjmaș din țară” (cum ne mărturisea)...

Aprigele înfruntări cu vrăjmașii liniștii neamului au rămas amintiri de neuitat, desigur, și nici chiar vrăjmașii liniștii neamului nu le pot uita!

Mai întârea nenea Toader că “atunci când și tu vrei, din toată inima, liniște în țara ta, apoi atunci liniștea trebuie să o aperi și tu, cu orice preț!”...

Cea mai adâncă durere a simțit-o Omul, Eroul atunci când, în împrejurări de viață neașteptate, dureroase i s-a prăpădit Angelica, dascălița, care mai avea, încă, ani mulți înaintea, de trăit, să se bucure de viață!...

Pentru nenea Toader a fost o durere cu mult mai mare, cu mult mai adâncă față de ce trăise el în timpul războiului! Iar mama, ca mamă, care-i dăduse viață Angelicăi, a avut de suferit și mai mult, desigur...

Despre autor

Ion Zamfirescu a fost profesor de limba și literatura română la Școala din Garvăn, folclorist, autorul multor studii de specialitate, are în lucru monografia satului natal. Un perseverent colaborator al revistei Datina.

„Mici dezvoltări” din istoria artei fotografice

■ Iulia PANĂ

Constanța – orașul cel mai înșorit, oaza de liniște și băi de soare, marea cu întinderea-i nemărginită, exotismul locuitorilor și felul lor de viață au atras încă de la începuturile fotografiei, pasionați ai artei fotografice. Dar pentru a ajunge la cei care s-au stabilit cu cutiile lor magice, apoi cu ateliere mobile sau chiar studio-uri, trebuie să parcurgem câteva etape din drumul altor pioneri ai fotografiei mondiale care au deschis un portal magic între știință și artă.

Dacă ar fi să pornim la pas prin istoria fotografiei, prima imagine fixată pe un suport a fost o gravură flamandă din secolul XVII. Realizată în anul 1825 de către inventatorul francez Nicéphore Niépce (primul fotograf din lume). Fotografia a fost realizată prin calotipie un procedeu fotografic al acelor timpuri, folosit însă și astăzi. Fotografia a fost descoperită abia în anul 2002, când a și fost declarată tezaur național și cumpărată de către Biblioteca Națională a Franței pentru suma de 450.000 de euro.

Cea de a doua fotografie din lume (și prima fotografie care prezintă o ipostază din realitate). Se numește *Vedere de la fereastra din Le Gras* și fost realizată, cel mai probabil, în iunie sau iulie 1827 de către același Niépce. Fotografia reprezintă peisajul pe care Niépce l-a văzut pe fereastra casei: o clădire în stânga, un copac în imediata apropiere, un hambar în prim-plan. Cum expunerea a durat opt ore, soarele s-a mutat de la est la vest și pare a străluci pe ambele clădiri.

Prima fotografie din România *„Cupidon cu brațele frânte”*, în 1843, în luna noiembrie – după chiar mărturia lui Carol Popp de Szathmari, a realizat prima fotografie românească, numită *„Cupidon cu brațele frânte”*, o calotipie realizată în atelierul din București al artistului și înfățișând o statueta din colecția personală.”

Înzestrat cu talent și simț artistic deosebit, Carol Pop de Szathmari a rămas în istoria fotografiei prin pioneratul fotografiei de război, prin punerea în altă lumină a fotografiei de arhitectură și a fotografiei etnografice. Szathmari a sesizat importanța captării momentului, atmosferei și timpurilor folosind intens fotografia pentru a immortaliza portretele sale. A obținut imagini remarcabile cu vederi din București și împrejurimile sale, folosind unghiuri inedite și realizând câteva panorame. Multe din fotografiile sale fac parte din colecții răspândite în întreaga lume. În 2011 I.C.R. Stockholm a expus în premieră fotografiile lui Szathmari, aflate în colecția Prințului Eugen al Suediei (1865 - 1947), în prezent aflate în colecțiile Bibliotecii Regale.

Născut pe 11 ianuarie 1812 la Cluj-Napoca, Carol Popp de Szathmari a fost pictor și grafician, dar și primul fotograf de artă și documentarist din Regatul Român.

În pictură, limbajul său este migălos și greoi, dar vedește un spirit de observație ascuțit, mai ales în scenele reprezentând bălciuri sau târguri. Ca litograf, Szathmari a lăsat un Album cu vederi din Transilvania (1841), precum și portretele deputaților din Dieta Transilvaniei. În 1860 a realizat o hartă topografică

Cupidon cu brațele frânte

Carol Popp de Szathmari

Războiul Crimeii, 1855 (fotografie din cadrul primului foto jurnal de război din istoria lumii) - Carol Popp de Szathmari

a țării. Opera sa mai cuprinde cromolitografi și acuarele înfățișând tipuri și porturi populare cu un caracter exclusiv documentar.

După o perioadă de aproape 10 ani în care a călătorit prin Europa, Szathmari s-a stabilit definitiv în București, în 1843, unde și-a deschis primul atelier foto, unul dintre cele mai moderne din Europa, la vremea respectivă. Atelierul a ars însă în întregime la incendiul devastator din 1847, forțându-l pe Carol Popp de Szathmari să o ia de la capăt, deschizându-și un studio nou, la Podul Mogoșoaiei (actuala Calea Victoriei), „cu vitrine și draperii” care îl ajutau să regleze lumina naturală care pătrundea în interior”.

Carol Popp de Szathmari a fost, prin urmare, primul fotograf român, dar și printre primii 10 fotografi din Europa. De asemenea, a realizat primul reportaj fotografic de război din lume în timpul Războiului Crimeii, devenind astfel cunoscut ca primul **fotojurnalist de război al lumii**.

În 1863 este desemnat pictor și fotograf oficial al Domnitorului Alexandru Ioan Cuza și realizează portretele oficiale ale domnitorului și ale Prințesei Elena. Fotografiiile au fost apoi transpuse în litografii la Paris. În același an realizează un album de fotografii cu peisaje luate în jurul Bucureștiului, pentru Prințesa Elena; pe prima pagină a albumului este scrisă dedicația: „*Souvenir de la Roumanie, dedie a sa Altesse Serenissime Helene, Princesse Regnante de la Roumanie, par Charles Pap de Szathmari, Peintre et Photographe de la Cour de Son Altesse Serenissime le Prince Regnant*”.

În 1860 a publicat prima revista ilustrată din București, Jurnalul Ilustrat Universal, cu gravuri aduse de la Paris, dar și gravuri realizate după fotografiile personale. Revista a apărut aproximativ un an.

Mai târziu, este numit fotograf oficial al Regelui Carol I. În 1881, anul încoronării primului rege al

Alexandru I. Cuza, cca. 1863 -
Carol Popp de Szathmary

Regele Carol I

României, Carol I, Szathmary a fost prezent la ceremonie cu aparatul „Luxograf”, pentru a ilustra marele eveniment.

Călătorește foarte mult prin țară și realizează numeroase fotografii și schițe cu țărani, comercianți, țigani sau artizani, îmbrăcați în costume de lucru sau de sărbătoare, dar și peisaje, monumente istorice și religioase.

În 1855, pentru importante sale realizări în domeniul fotografiei, a primit medalia „Pentru Artă și Știință” din partea Împăratului Austriei, precum și alte trei medalii, de la Regina Angliei, Napoleon al III-lea al Franței și Regele Spaniei.

În 1864 este decorat de Imperiul Otoman cu Ordinul Medgidie pentru fotografiile și tablourile sale. În același an devine membru al Societății Franceze de Fotografie.

Expune fotografii la Expoziția Universală (1867) de la Paris și de la Weltausstellung (1873) Viena, unde obține diferite medalii.

În 1870 Szathmari a devenit membru al Societății fotografice din Viena.

A fost primul fotograf de război din lume, primul care a ieșit pe

front cu un laborator mobil de fotografie.

Atelierul sau fotografic a rămas funcțional până în 1944, când a fost lovit de bombardamente.

Primul fotograf la malul mării a fost un francez. Anatole Magrin (1858-cca. 1921) s-a stabilit la Constanța probabil în 1878, în epoca

negocierilor de pace care încheiau Războiul pentru Independență. Activitatea sa era dedicată diplomației și în același timp artei fotografice, cu realizări notabile în ambele domenii. Ca diplomat s-a remarcat ca secretar al consulului Franței la Constanța Delepin, apoi vice-consul și consul în anii de început ai secolului XX, calitate în

Războiul de Independență, 1877-1878 - Carol Popp de Szathmary

Statu Major al Măinii Sella Domitorul la Turcia.

care a inițiat comemorarea soldaților francezi căzuți pe frontul războiului Crimeii și înhumați la Constanța. Ca fotograf, pe lângă alte reușite, publica în 1910 remarcabila operă „Album de la Dobrudgea”, raritate astăzi a genului. Regele Carol I l-a decorat și i-a acordat statutul de „fotograf al Curții Regale”.

Jurnalistul tulcean, Dan Arhire, a lansat albumul „Dobrogea - cheia de boltă”, care reunește imagini realizate de Anatole Magrin, declarat primul fotograf al Dobrogei. Acestora li se alătură și texte din monumentală

lucrare dedicată străvechiului pământ dintre Dunăre și Mare, „Dobrogea în pragul veacului al XX-lea”, semnată de Căpitanul M. D. Ionescu.

Nu se știe exact însă când au apărut primii fotografi de sezon la Constanța. Perioadele se suprapun cu prezența în oraș a lui Magrin despre care vom continua povestea în paralel. Pe lângă alte atracții din sezon, panorame, tir, acrobații, flașnetari, turiștii aflați vara la Constanța găseau și fotografii care aveau să le immortalizeze trecerea lor prin orașul de la malul mării. În dosarele arhivei primăriei Constanța, există un document din 6 iulie 1898, prin care fotografii Herman Glückman solicita permisiunea primarului spre a-și desfășura activitatea aici.

“Domnul primar, dorind a instala, ca în anul trecut, un atelier de fotografie à la minut, respectuos va rog a-mi

Fotograf de la 1900

închiria din locul comunei de pe strada 11 iunie, o întindere de 40 m.p., obligându-mă a plăti taxa cuvenită comunei și chiria din anul trecut”. Cererea îi era aprobată, primind locul dorit, pe strada care azi se cheamă Cuza Vodă, cam în dreptul Pieței Unirii de acum, “numai pe timpul stagiunii băilor”. Se vede că era un loc cu vad, pentru că doar câteva zile mai târziu, L. Canton, fotograf din București, solicita și obținea și el un loc de 32 m.p., pe aceeași strada, “lângă panorama”. Ceva mai sus, adică pe strada zisă atunci Mangaliei nr. 65 (azi Ștefan cel Mare), se instala și o femeie fotograf, Adela Davidescu, venită pentru sezon, tot de la București. Conform documentelor, “atelierul pentru fotografie va consta în facerea unui cort de pânză în interiorul curții din strada Mangaliei, iar la față așezând-se numai un galantar, în care se va expune numai fotografiile”.

Urmarea în numărul viitor

Surse : <http://webcultura.ro/?s=prima+fotografie+din+lume>
http://www.fotomagazin.ro/galerie2/index.php?dir=Carol_Pop_de_Szathmari
<http://www.historia.ro/galerii-foto/razboiul-crimeea/5>
<http://www.infodobrogea.ro/istorie/la-fotograf-in-constanta-veche/>
Dr. Constantin Cheramidoglu – revistapolitia.ro

Despre autor

Iulia Pană – scriitor, artist vizual, jurnalist și promotor cultural, profesor de artă fotografică la Centrul Cultural Județean Teodor Burada Constanța. iuliapana.blogspot.com / iuliapana.wix.com

Foto coperta 1 și 4 - Andreea Roșca și Andreia Poîrniche

Constănțeanul Suren Cedighian (1902 – 1995), reprezentant de marcă al științei românești

■ Kumbetlian GARABET

Suren Cedighian s-a născut la 17 martie 1902 în Constanța, ca al 10-lea copil din familia sa. Familia descindea din înaintași armeni ortodocși, meșteșugari și comercianți pietrari, originari din localitatea Harput, din vecinătatea graniței cu Siria. După primul masacu din Armenia, din 28 octombrie 1895, care s-a soldat cu mai mult de 300.000 de victime, familia s-a refugiat și s-a regrupat – după februarie 1900 – la Constanța. În actul oficial, „Autorizațiune de stabilire”, care li s-a eliberat după ce au cumpărat o proprietate în Constanța, se menționează că familia „Cedigioglu este de origine armeană” din imperiul otoman.

Suren Cedighian a urmat cursurile școlii primare armene de pe lângă Biserica Armeană din Constanța, după care s-a înscris – pentru cursurile secundare – la școala germană din Constanța, unde a fost obligat să refacă ultimii doi ani ai școlii primare. Ca urmare a celui de-al doilea masacu, din 1915, care s-a soldat cu mai mult de 1,5 milioane de victime, în primăvara anului 1916, când trupele turcești au ajuns la porțile Constanței, familia Cedighian a luat din nou calea refugiului, pe traseul Tulcea – Odessa – Rostov pe Don, stabilindu-se în următorii doi ani în localitatea Nahicevan, cu o populație majoritar armeană. Aici Suren Cedighian a urmat din nou cursuri elementare în limbile rusă și armeană, pierzând iarăși doi ani de studii. În anul 1918 (la vârsta de 16 ani), după încheierea primului război mondial, familia Cedighian a revenit în Constanța, unde tânărul Suren, care nu absolvise încă

Suren Cedighian elev la Școala germană din Constanța

cursurile liceale, a urmat o instruire generală intensivă timp de un an cu ajutorul unor profesori, în particular. Anul următor, fratele său mai mare, Manuc, care absolvise între timp Academia comercială la Dresda, a hotărât să-l aducă și pe Suren în Germania, pentru a-i asigura o instruire superioară. Întrucât nu posedă încă un pașaport românesc, deplasarea în Germania a tânărului Suren s-a făcut cu ajutorul societății „Protecția armeană”. La Dresda, Suren a fost admis cu dispensă la o școală care se ocupa în special de tinerii care pierduseră anii de studii din cauza războiului. Aici, Suren absolvă cu succes cursurile liceale în anul 1923 (la vârsta de 21 de ani), obținând locul doi la examenul final.

În anii de liceu, Suren Cedighian a studiat și vioara, cu un fost șef de orchestră contemporan cu Wagner. Spre regretul profesorului, tânărul Suren s-a orientat spre studii tehnice, dar a rămas toată viața un meloman rafinat, nelipsit

de la concertele de mai târziu de la Ateneul Român. Compozitorul său preferat a rămas, până la moarte, J.S. Bach, iar vioristul său preferat, pentru modul în care știa să redea muzica acestuia, George Enescu.

În același an în care absolvise liceul, S. Cedighian s-a înscris la „Technische Hochschule Dresden”, specializarea „Elektro Ingenieur”. Calitatea profesorilor era impresionantă, dar cel pe care nu l-a putut uita niciodată, după cum mărturisește în memoriile sale, a fost profesorul Barkhausen, șeful catedrei de „curenți slabi” (viitoarea electronică), descoperitorul, în anul 1919, al „efectului” care-i poartă și astăzi numele. Barkhausen a reușit să-i insufle tânărului Cedighian dragostea pentru meserie, transmițându-i primele noțiuni și cunoștințe de bază în tainele proprietăților magnetice ale materialelor, radiocomunicațiilor și lămpilor electronice.

Suren Cedighian a absolvit

facultatea obținând titlul de „Diplom Ingenieur“. În anul următor, la vârsta de 27 de ani, Suren C. a obținut titlul de „Doktor Ingenieur“ și i s-a propus imediat angajamente ferme la firme renumite ca Simens, AEG, etc., dar el a renunțat la ele pentru a se întoarce în țară, la familia sa.

Sosit în țară, este chemat să-și satisfacă stagiul militar la artilerie, dar în urma unui aranjament al autorităților militare a fost repartizat la marină. Odată ajuns aici, renumitul amiral Măcellariu, om de mare deschidere și cultură, i-a încredințat sarcina de a preda cursuri de electrotehnică și telecomunicații ofițerilor și maiștrilor din marina militară. Cedighian a devenit astfel lector la „Școala de ofițeri de marină“, unde a predat timp de doi ani cursuri de specialitate la cel mai înalt nivel, însoțite de aplicații practice și experimente, așa cum învățase în Germania.

La 21 mai a devenit membru al VDI („Verein Deutscher Ingenieure“ – „Asociația Inginerilor Germani“), înființată în anul 1856 la „Alexisbad“ (Băile Alexis) în munții Harz, „în scopul promovării progresului și bunăstării în rândurile societății“.

În curând, ca urmare a activității sale profesionale, devine cunoscut în Constanța ca mare specialist în domeniu. Mai multe firme străine prezente în România, ca Philips, Varta, Tungsram etc, îi fac propuneri concrete de colaborare, dar refuză ofertele lor. În același an (1930), renumita firmă I.T.T. și-a realizat prima unitate de producție în România sub denumirea de „Standard – Fabrica de Telefoane și Aparată de Radio“, dar dezvoltarea activității ei în domeniul radiocomunicațiilor în România era puternic concurată de puternicele firme Marconi și Telefunken. În acest context, Suren Cedighian primește la 2 iunie 1931 din partea Primăriei Constanța, în calitate de cetățean român, „Cartea de identitate“ și-și deschide „Biroul tehnic Dr. Ing. Cedighian S.“

Aici manufacturează la scară

mică radioreceptoare și anumite aparate de măsură utile în telecomunicații, ca cele pentru măsurarea caracteristicilor lămpilor electronice și altor componente din structura radio-receptoarelor.

În anul 1932, când împlinea vârsta de 30 de ani, conducerea din Anglia a corporației I.T.T., îi propune – prin unitatea sa de producție „International Marine Radio Co.“ din Southampton o colaborare, care urmărea pătrunderea companiei pe piața românească de telecomunicații. Cedighian acceptă și se supune unui amplu program de instruire și specializare, cu stagii de practică, în aproape toate unitățile I.T.T. din Europa. Timp de aproape doi ani se specializează în „Laboratorul de Măsurări pentru Radiocomunicații“ din Paris, în laboratoarele „MBLE“ din Belgia, la Philips în Olanda, Lorenz din Germania și, bineînțeles, în laboratoarele firmei din Anglia.

În anul 1934 se organizează o licitație pentru instalarea a două stații de radiocomunicații pentru „Radio-Coasta Constanța“, lucrare majoră și pretențioasă. Cedighian participă la licitație din partea I.T.T. și o câștigă. Aceasta a fost și prima pătrundere a I.T.T. pe piața românească de radiocomunicații. Ca urmare, I.T.T. își propune să realizeze o lucrare de calitate și performanțe tehnice deosebite, încredințând realizarea ei lui Suren Cedighian. Lucrarea a fost finalizată la termen și în bune condițiuni. Din echipa tehnică de recepție făcea parte și un tânăr competent și capabil, care urma să devină peste ani renumitul profesor

universitar Cartianu. Ca urmare a calității tehnice deosebite a lucrării, I.T.T. a primit ulterior toate comenzile pentru echipamente și instalații de radiocomunicații din România prin atribuire directă, fără licitații. Au mai fost instalate încă 7 stații de radio-coastă și numeroase stații de radio-comunicații pe navele militare și civile (inclusiv pe yacht-ul Regal).

La 18 martie 1936, S. Cedighian a devenit membru al „Asociației Generale a Inginerilor din România“ (AGIR), iar în anul 1941, membru al „Verband Deutscher Elektrotechniker“, V.D.E. (Uniunea Electrotehnicienilor Germani).

În 1941, Suren Cedighian a devenit angajat direct al fabricii „Standard“ București, unde a ocupat succesiv funcțiile de „Șef al la-

La 21 mai 1930 (la vârsta de 28 de ani) a devenit membru al VDI („Verein Deutscher Ingenieure“ – „Asociația Inginerilor Germani“), înființată în 1856 la „Alexisbad“ (Băile Alexis) în munții Harz, „în scopul promovării progresului și bunăstării în rândurile societății“.

boratoarelor“, „Şef CTC“, „Tehnolog şef“, „Director cu aprovizionarea“ şi „Director tehnic“. În această perioadă, care coincidea cu cea de război, la „Standard“ se fabricau echipamente mobile de radio-comunicaţii în diverse configuraţii, pentru armată.

Datorită stării de război, în anul 1943 a devenit imposibilă aprovizionarea fabricii „Standard“ cu magneţii permanenţi necesari traductoarelor electro-acustice, releelor polarizate, magnetourilor, etc. Ca urmare, Suren Cedighian a primit de la I.T.T. sarcina de a găsi o soluţie tehnică alternativă. În urma unor cercetări, cu ajutorul unui inginer al Uzinelor Malaxa, Suren Cedighian a reuşit într-un final să fabrice la Malaxa magneţii permanenţi deficitari, asigurând astfel pentru cel puţin un an aprovizionarea fabricii „Standard“ cu magneţii permanenţi necesari. Datorită calităţii lor deosebite, magneţii realizaţi la Bucureşti, în România, erau exportaţi la un moment dat şi în Ungaria, pentru firma I.T.T. (similară fabricii „Standard“) din Budapesta. În felul acesta s-au pus bazele fabricării în anul 1943 a primilor magneţi permanenţi din România, sub conducerea, supravegherea şi controlul tehnic al lui Suren Cedighian.

După război, în anul 1945, sub noul regim, s-a pus la un moment dat problema restructurării fabricaţiei uzinei „Standard“. Suren Cedighian, care era pe atunci director cu aprovizionarea, s-a opus, propunând păstrarea în continuare a fabricaţiei specifice a uzinei şi sugerînd concret în acest sens realizarea unor contoare de energie electrică.

Propunerea a fost primită cu suspiciune şi neîncredere. Consultată, Centrala I.T.T. a aprobat însă propunerea. Ca urmare, Suren Cedighian a realizat într-un timp record proiectul tehnic al contorului de energie electrică, o schiţă tehnologică pentru fabricaţia de

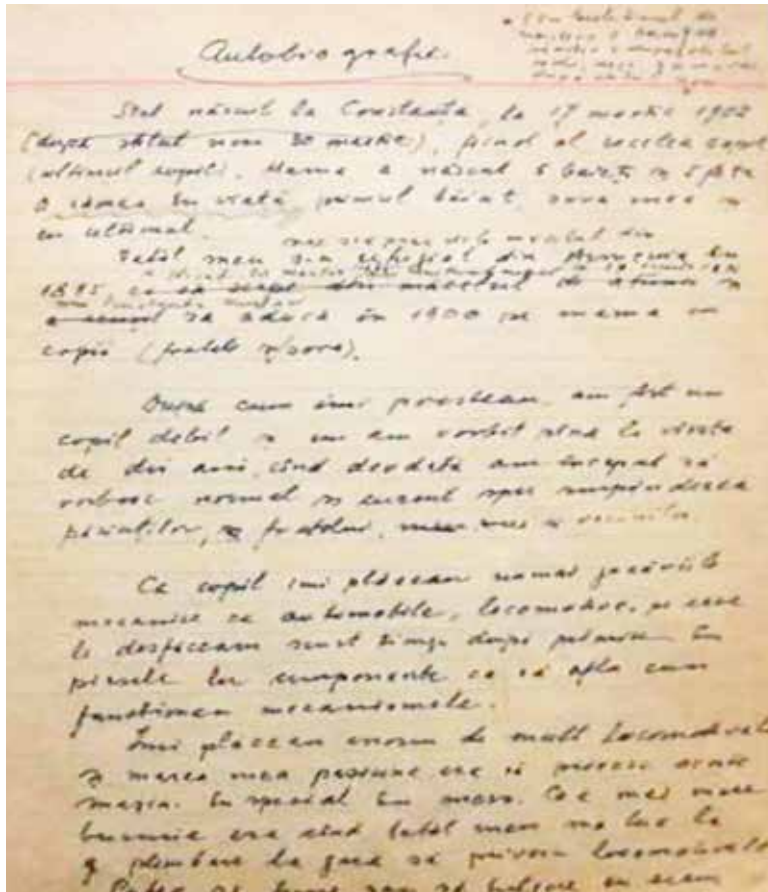
La 2 iunie 1931, Suren Cedighian primeşte din partea Primăriei Constanţa, în calitate de cetăţean român, „Cartea de identitate” cu numărul 815, şi-şi deschide „Biroul tehnic Dr.Ing. Cedighian S.”

serie, caietul de sarcini conţinând condiţiile tehnice impuse şi un prototip funcţional.

Suren Cedighian a fost însărcinat să realizeze proiectul unei noi fabrici specializate pentru producerea contoarelor de energie electrică şi în luna martie 1949 a reuşit să obţină şi finanţarea construcţiei obiectivului şi procurării utilajelor specifice. În acest moment de reuşită tehnică glorioasă, noua conducere a fabricii „Standard“ îl înlocuieşte din funcţia de „Director tehnic“, fără nici o explicaţie şi demisionează. Evident că fabrica de contoare de energie electrică s-a realizat în continuare după proiectul lui, la sfîrşitul anului 1950 livrîndu-se primele produse româneşti de acest gen (în anul 1952 se acordă pentru această realizare Premiul de Stat unui colectiv, din care bineînţeles Suren Cedighian nu făcea parte). Contoarele de energie electrică proiectate de Suren Cedighian au constituit ani de zile producţia de elită a Uzinelor „Electromagnetica“, cantitatea lunară a contoarelor produse depăşind uneori numărul de 20.000, multe dintre ele fiind destinate exportului.

După demisia sa, Suren Cedighian a fost convocat la Ministerul Energiei Electrice la insistenţa ministrului Gastor Marin, care i-a solicitat să se concentreze asupra fabricaţiei în ţară a magneţilor permanenţi, ce deveniseră între timp deficitari. Suren a acceptat, cu condiţia ca „numele lui să nu fie asociat acestei încercări, pentru ca, în cazul unei eventuale nereuşite, să nu fie acuzat de sabotaj.”

Magneţii permanenţi erau urgent necesari pentru grupurile electrogene care se fabricau la „Electroprecizia“ Săcele, pentru tractoarele a căror fabricaţie începuse la „Sovromtractor“ (Tractorul) Braşov. Ca urmare, Suren Cedighian s-a angajat în iulie 1949 la „Electroprecizia“ Săcele, experimentând la „Tractorul“ turnarea unor aliaje ALNI. Astfel a început fabricarea de serie a magneţilor permanenţi româneşti care îi înlocuiau pe cei sovietici. În felul acesta s-a deblocat şi criza cauzată de livrarea defectuoasă a acestora de către URSS, asigurându-se magneţii necesari atelierelor CFR, fabricii „Radio-Popular“ şi uzinelor „Steagul Roşu“ (Autocamioane) Braşov. În

Între anii 1986 și 1994, Suren a scris și ne-a lăsat o autobiografie cuprinzătoare.

paralel începe și activitatea științifică a inginerului Suren Cedighian, prin participarea în anul 1950, la elaborarea unor capitole din „Manualul inginerului electrician“.

Suren Cedighian a fost o autoritate în domeniul magneților permanenți și al materialelor magnetice și un veritabil deschizător de drum și formator de școală națională în domeniul materialelor magnetice. Era numit – încă în viață – „Părintele magneților permanenți din România“ sau, mai amical, „Magnet Pașa“ (apelativ inspirat și de caricatura pe care i-o făcuse Cik Damadian).

A murit la 9 martie 1995, la frumoasa vârstă de 93 de ani. A fost un ascet singuratic și sportiv. Înota mult și cu plăcere, de fiecare dată când se întorcea la Constanța lui iubită, în ciuda mizeriilor la care fusese supus de regimul instaurat după 1945.

Dar toate acestea nu l-au împiedicat să fie un bun cetățean român, cu dragoste pentru România și dăruit profesiei sale, până la sacrificiu. Prin anii 60-70 declara colaboratorilor săi citați mai sus: „... nu vă necăjiți, nu aceasta este adevărata față a României; țara aceasta este minunată, frumoasă și bogată, iar poporul are multe calități. Va veni și timpul când toate acestea vor forma adevărata față a țării.“ Suren Cedighian a fost părintele feritelor și magneților permanenți românești, dar și autor al unor cărți de specialitate și tratate în acest domeniu, apărute în România și Germania.

Despre autor

Kumbetlian Garabet, născut la 11 martie 1936, la Constanța, este profesor universitar de mecanica și rezistența materialelor. A absolvit Gimnaziul Brukenthal din Sibiu în 1950 și Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța în 1954. A urmat cursurile Facultății de Mecanică a Institutului Politehnic din București, obținând, în 1959, diploma de inginer în specialitatea Mașini termice. În 1976 a obținut titlul științific de doctor inginer în domeniul „Teoria elasticității mediilor structurale”, cu lucrarea „Calculul exact al plăcilor acționate hidrostatic și cu stare complexă de mobilitate a conturului, pe baza rezolvării problemei antimediane a teoriei mobilității elastice”, sub conducerea dr.doc.ing. Mircea Misicu, în cadrul Centrului de Mecanica Solidelor al Academiei Române. A ocupat, succesiv, funcțiile de inginer principal în cadrul Electrica Constanța (1959-1966), Director al Liceului Energetic Constanța (1966-1972), șef de lucrări (1972-1976) și conferențiar (1976-1990) la Institutul de Marină din Constanța și profesor universitar (din 1990). Intre 1990 și 2004 a fost șeful Catedrei de Inginerie mecanică navală, iar între 2002 și 2006, Directorul Centrului de cercetare în Inginerie Mecanică navală în cadrul Universității Maritime din Constanța. Din 1992 și până în 2006 a fost și profesor asociat al Facultății de Construcții a Universității „Ovidius” din Constanța. A predat cursuri de Mecanică, Rezistența Materialelor și Teoria Elasticității. Este conducător de doctorat în Inginerie Mecanică (din 1999). A publicat 20 de monografii, cărți, tratate și cursuri universitare din domeniul Mecanicii Solidelor Deformabile și Rezistenței materialelor, două traduceri, 29 de articole în revistele Academiei Române, reviste străine și analele universităților, 16 articole în reviste departamentale de specialitate, 29 de articole în volumele unor manifestări științifice internaționale și 35 de articole în volumele unor manifestări științifice naționale. A elaborat 27 de inovații (pentru care a fost premiat în 1987 și 1989) și a condus 29 de grant-uri și contracte de cercetare științifică.

Aniversări în luna februarie

Lucian Grigorescu, un poet al penelului (1 februarie 1894-25 octombrie 1965).

Medgidia lui Lucian Grigorescu era cândva un târg cu o lume simplă, primitivă, care făcea să trăiască peisajul dobrogean, monoton, dar plin de farmec, aproape aspru, dar sonor pentru cine se născuse în mijlocul lui. "Dobrogea, cu peisajul ei atât de sobru, cu dealurile ei pe care le-am colindat în lung și în lat, cu lumina ei de sud, m-a urmărit pretutindeni. Oranjul din tablourile mele e un rezultat al nevoii de a ajunge la o nuanță interesantă a roșului dobrogean... Aș putea afirma că am purtat în suflet culoarea ei luminoasă, dar sobră, poezie frustră a stepei pontice." Declarație de credință care l-a urmărit toată viața și de care nu s-a dezmințit niciodată.

Elev al școlii primare din oraș, apoi la liceu la Constanța, Brăila pentru ca Academia de arte frumoase să o termine la București. Lucian Grigorescu studiază cu Frederic Storck, Dimitrie Paciurea, G.D. Mirea și alți artiști marcanți ai plasticii românești. În timpul primului război mondial, ca artilerist, luptă pe fronturile din Dobrogea și Moldova, este rănit și după propria declarație: copleșit, obsedat, fără a mai înțelege soarele. "Acum începe o lungă și trainică prietenie cu Mihai Ralea. După război, pleacă cu soția sa, pictorița Otilia Maria Nichiforescu, la studii în Italia, unde studiază cu sculptorul Ettore Ferrari, mai apoi prin intervenția poetului Ion Minulescu Lucian Grigorescu obține un premiu de studii și se stabilește la Paris. Aici îi cunoaște pe Henri Catargi, Brâncuși și Pallady. În 1925 Grigorescu descoperă farmecul orașului francez Cassis sur Mer, locul unde de altfel pictau Picasso,

Matisse, Steriadi, Savy. Este prezent la expoziția universală de la Paris dar și la Dallas unde este declarat de critici un mare artist, "una dintre cele mai prețioase nestemate ale artei."

Se întoarce în țară dar cel de-al doilea război mondial îl surprinde reporter militar pe front de unde realizează un documentar în acuarele și guașă. Participă an după an la expoziții, este ales membru corespondent al Academiei, primește titlul de artist al poporului.

Kemal Karpaz s-a născut la 5 februarie 1926 în Dobrogea, în localitatea Armutlu (astăzi Turda), de lângă Babadag, județul Tulcea, într-o familie turco-tătară. Studiile medii le-a urmat la Seminarul Musulman din Medgidia. Și-a continuat apoi pregătirea la Universitățile din Istanbul, unde s-a stabilit cu familia și Seattle (S.U.A.). A devenit doctor în Drept public și Științe politice la Universitatea din Istanbul în 1948. A practicat o vreme Dreptul la Istanbul. A fost asistent

la universitățile din Washington și New York (1950-1951). În anul 1956 și-a susținut doctoratul în istorie la Universitatea din New York, după care a realizat o strălucită carieră ca profesor la mari universități din S.U.A., Turcia și Franța.

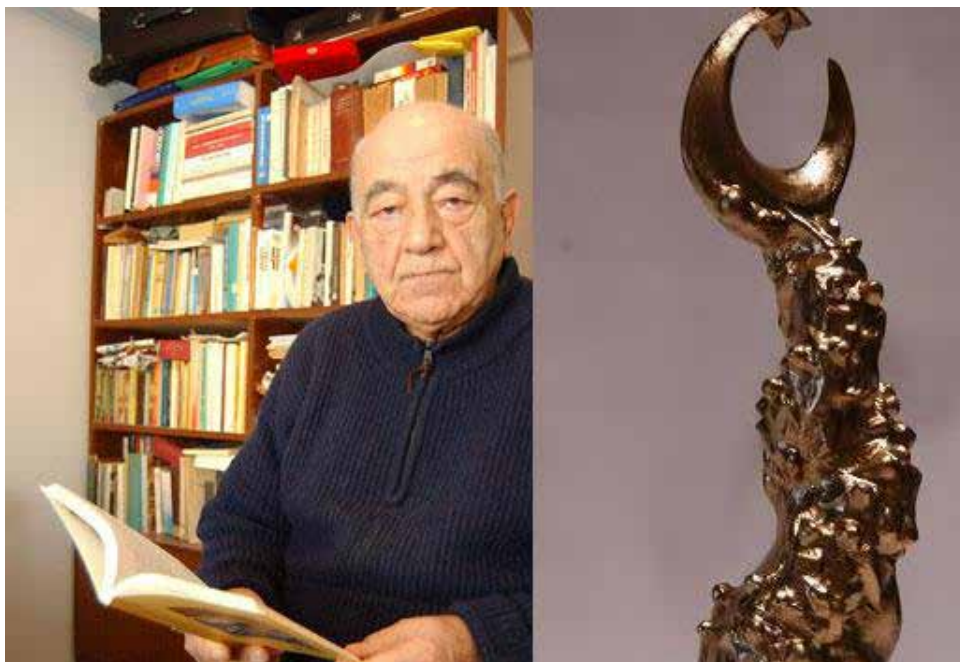
La Departamentul de Istorie al Universității din Wisconsin S.U.A., a predat din anul 1967 istoria popoarelor turce și a celor din Orientul Mijlociu, fiind recunoscut ca una dintre cele mai strălucite autorități în domeniu. A mai predat, ca profesor asociat, la alte mari universități din S.U.A. (New York, Princeton), ca și cele din Paris și Ankara.

Prof. Kemal Karpaz a deținut, între altele, funcțiile de consultant al Fondului Național pentru Umanitate, 1975-1993, consultant UNESCO, din 1979, consultant al Universității Bilkent din Ankara (1991-1994).

A fost, de asemenea, rând pe rând, președinte al unor importante programe de studii pentru Orientul Mijlociu; studii central-asiatice; studii turcești, președinte fondator al Asociației de studii central-asiatice, guvernator al Institutului de studii turce, președinte al Asociației nord-americane de Studii pentru Orientul Mijlociu, director asociat al Școlii de Înalte Studii în Științe Sociale, Paris, 1994.

Prof. Kemal Karpaz vorbește fluent nouă limbi (între care, desigur, și limba patriei sale de origine, româna, alături de care se află engleza, franceza, italiana, turca, araba, bulgara, spaniola, rusa) precum și câteva dialecte turcești central-asiatice.

Renumerele internațional al profesorului Kemal Karpaz se bazează însă, mai ales, pe

valoarea cu totul remarcabilă a numeroaselor sale contribuții științifice la cunoașterea istoriei moderne universale în general, iar în mod special a istoriei sud-estului european, a Anatoliei și Orientului Apropiat, a Asiei Centrale și a lumii slave. Cele 16 cărți și peste 120 de studii științifice publicate reprezintă tot atâtea contribuții esențiale la elucidarea și cunoașterea unor probleme importante ale istoriei; viziunea sa asupra fenomenelor analizate este una obiectivă, de o înaltă calitate științifică.

Unele dintre titlurile lucrărilor sale sunt semnificative pentru orientarea generală a cercetărilor întreprinse de savant: *Idei politice și sociale în Orientul Mijlociu contemporan*, New York 1968, reeditată în 1971, ediție revizuită și lărgită în 1982; *Orientul Mijlociu și Africa de Nord*, 1969; *Schimbări sociale și politice în Turcia*, 1973; *Cercetări asupra bazei sociale a naționalismului în Statul Otoman*, 1973; *Statul Otoman și locul său în istoria universală*, 1974; *Migrația rurală și urbanizarea*, 1976; *Populația otomană, 1830-1914, caracteristici demografice și sociale*, 1985; *Enciclopedia islamică*, 1990-1996, (prof. Kemal Karpaz fiind autorul secțiunii rezervate Balcanilor, României și fenomenului

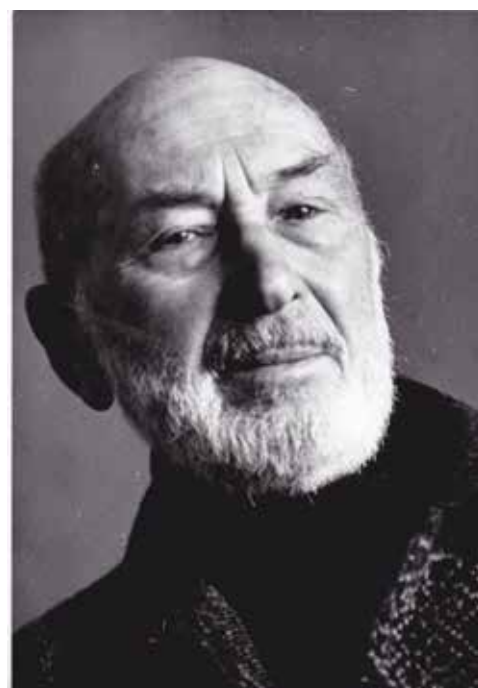
migrației); *Politica externă a Turciei. Descoperiri recente*, 1996 etc.

În vasta sa operă, prof. Kemal Karpaz s-a ocupat și de istoria pământului natal, publicând lucrări importante, cum ar fi: *Emigrația tătarilor din Crimeea în Dobrogea și întemeierea orașului Medgidia între 1856-1878*; *Urmările Congresului de la Berlin (1878)*; *Statul otoman și independența României*; *Imperiul Otoman și popoarele creștine din Balcani după 1863 ș.a.* Kemal Karpaz a primit de-a lungul anilor numeroase premii și distincții, între care: premiul Consiliului de cercetare pentru Științe sociale, Grants, 1961 și 1980; mai multe premii ale Universității Wisconsin (în 1968, 1971, 1975, 1980, 1985); medalia Independenței României, oferită pentru contribuțiile la cercetările istorice românești, 1979; medalia Dimitrie Cantemir a Universității București; premiul de excelență al Academiei Turciei, în 1996; premiul Institutului Internațional de cercetare a culturii, artei și științei islamice, 1997 ș.a. Este fondator, președinte sau membru al unor prestigioase organisme științifice din S.U.A. și Turcia. De asemenea, este membru de onoare al Turk Terih Kurumu (Societatea Turcă de Istorie), cea mai importantă instituție academică a istoricilor

din Turcia, echivalentă cu secția de specialitate a unei Academii de Științe, Doctor Honoris Causa al Universității naționale ciuvase și membru de onoare al Academiei din Kazan (Rusia), membru în comitetul director al Universității Mării Negre din România, deținător și al altor distincții și onoruri primite în S.U.A. și Turcia.

La 9 octombrie 1998, Senatul Universității Ovidius din Constanța îi decerna titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Ovidius prof. Kemal Karpaz. Datele biografice prezentate în acest material sunt culese din amplul material prezentat cu acel prilej de către istoricul Mihai Irimia.

Oleg Danovski (1917-1997). La fiecare 9 februarie, Constanța sărbătorea Artistul. Aniversarea marelui coregraf Oleg Danovski era starea de bine care se lăsa peste mica comunitate numită Teatrul de balet, erau aplauzele nemăsurate ale spectatorilor ticsind sala Casei de cultură, erau florile recunoștinței cu care autoritățile locale răsplăteau pe primul și cel mai mare dintre cetățenii săi de onoare. Artistul urca atunci pe scenă și vorbea despre perfecțiunea dansului, ca despre cea mai frumoasă fereastră prin

care omul privește spre armonia vieții. Uneori îi plăcea să se creadă Mandarinul miraculos, omul care a întrupat din mișcare idei, alții întrupa chiar Pasărea albastră. Artistul –ce splendidă coincidență!- plecase de pe scena Constanței să cucerească lumea. Crescuse pe scenă învățând arta mișcării de la mama sa, Malvina Ksesovskaia Danovski, maestră de balet, venită din Cernăuți la Constanța, într-un refugiu impus de vitregiile istoriei. Școala de balet creată de ea pe scena Teatrului Tranulis îi avea printre cei mai conștiințioși elevi pe micuțul Oleg. Maestrul povestea rar despre ai săi, dar toți știam că s-a născut printre aristocrații vechii Rusii, nobili polonezi din vița Romanovilor. A studiat vioara, pictura și sculptura, a practicat boxul și patinajul. A dansat mult, extraordinar de frumos până când a simțit chemarea de a face coregrafie. Stătea în rând cu Petipa, Bejart, Arpino, Balanchine. Era invitat în jurii internaționale, la festivaluri, la marile sindrofii ale artiștilor lumii. Poate nici un alt mesager nu și-a îndeplinit mai bine mandatul în lume ca grupul de excepționali dansatori aflați sub bagheta magicianului, coregrafului și dresorului de imagini mișcate, cum a fost deseori numit Oleg Danovski. Pentru toate acestea Oleg Danovski a fost declarat unul dintre primii cetățeni de onoare ai Constanței.

Scriitorul **Pericle Martinescu**, pus în rând cu filosofii cei mai mari ai țării, s-a născut la Vișoara de Cobadin, la 11 februarie 1911. A fost coleg de amfiteatru și de dezbateri cu Emil Cioran și Nae Ionescu, este autorul unor însemnate volume de proză, poezie, publicistică. Prima carte tipărită în Constanța a fost "Excursie în Ciclade", în 1996, la Editura "Europolis". I se păruse că numele dat primei edituri particulare a orașului copilăriei sale se potrivește cel mai bine jurnalului marinăresc al călătoriei sale spre eterna Eladă.

Apoi, la "Ex Ponto" au urmat, în serie, "Visul cavalerului", "Odiseea editării "Poeziilor" lui Eminescu" apoi un jurnal care completează memorialistica-document al unei personalități literare, dar și al unui timp cultural reconstituit în lumina adevărului. În același timp, o editură din Brașov, ALDUS, a reeditat romanul "Adolescenții de la Brașov".

"Două orașe mi-au rămas la fel de dragi: Constanța, unde am rădăcini biografice adânci, și Brașov, unde am avut norocul să-mi petrec o parte din adolescență în impulsuri febrile și averse de dragoste, înțelepciune și libertate spirituală", declara scriitorul.

Dumitru Galavu s-a născut în localitatea macedoneană Veria, din nordul Greciei, la 28 februarie 1926 și a venit cu toți ai lui în Caliacra, comuna Gargalîc, satul Elibei. Copilăria petrecută în aspra Dobroge de Sud i-a marcat biografia. În 1940, familia lui a venit în Techirghiol. A absolvit Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, secția pedagogie și dirijat coral, promoția 1954. A fost toată viața profesor de muzică la Liceul de artă din Constanța.

Dar devoratoarea lui pasiune a fost folclorul muzical. Neostenit a

colindat satele și a cules și cercetat creația populară locală. A cules, în circa două decenii de activitate, peste 5.000 piese folclorice: doine, balade, colinde, strigături de Anul Nou, teatru popular, diverse obiceiuri, basme, melodii pentru jocuri instrumentale, cântece de copii, descântece. A avut și creații compo-nistice proprii. A lucrat cu precădere în domeniul coral, cochetând uneori și cu cel instrumental. A realizat nenumărate coruri și cântece solistice, cu sau fără acompaniament de pian. În timpul vieții i-au fost editate, pe plan local, doar trei lucrări: „100 de melodii de jocuri din Dobrogea” în 1969, „Pe deal la Niculițel”, 1973, și „Tradiția populară a Dobrogei”, folclor poetic, antologie a cântecului popular din Dobrogea, 1974.

A murit într-o zi de 27 decembrie 1993 fără să fi reușit să publice întregul material folcloric cules în timpul vieții. La cinci ani de la moartea profesorului, Stere Samara, un mecena aromân cu dragoste pentru fapte de cultură, a preluat această bogată creație folclorică rămasă de la Dumitru Galavu pentru a o tipări.

Aurelia LĂPUȘAN

Centrul Cultural Județean "Teodor Burada"

Centrul Cultural Județean Constanța "Teodor T. Burada" este o instituție cu rol major în educația permanentă și în ridicarea nivelului de cultură a unei mari categorii de persoane de la tineri la adulți, implicându-se în același timp și în organizarea învățământului artistic și a însușirii meșteșugurilor tradiționale.

În Constanța, o primă mențiune legată de această instituție o putem considera cererea unui comitet de inițiativă, din 8 decembrie 1899, adresată primăriei, prin care se solicita aprobarea repartizării unui local pentru înființarea unei "Școli de adulți pentru cultura meseriașilor români din oraș".

Actuala structură organizatorică este decisă printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri din 7 septembrie 1957 și consfințește existența unei instituții ce se ocupă cu precădere de segmentul de populație care își dorește să aibă parte de o educație artistică, de o înaltă calificare și de o mai bună cunoaștere în domeniul meșteșugurilor tradiționale.

De-a lungul celor 50 de ani, instituția a reușit să formeze generații de absolvenți care și-au găsit locul alături de artiști profesioniști ai instituțiilor de cultură atât în instituții de spectacol, cât și în Uniunea Artiștilor Plastici.

Centrul Cultural Județean Constanța "Teodor T. Burada" a obținut nenumărate diplome și premii atât ca instituție, cât și prin elevii săi la diferite expoziții, festivaluri, concursuri, demonstrând astfel nivelul înalt calitativ al actului didactic și capacitatea de a descoperi și forma talente și personalități artistice.

Întreaga activitate a acestei instituții, ca și însăși existența sa confirmă un lucru extrem de important: cultura stimulează, mai mult decât orice alt domeniu, auto-educarea și autoinstruirea. Pe lângă perfecționare, recalificare și reconversie profesională, esențiale în realizarea unor scopuri, orice persoană are dorința de a decide la nivelele superioare de cultură în funcție de aspirațiile și idealurile sale.

